

Regeringens proposition

1992/93:158

Skolans internationalisering

Prop.
1992/93:158

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Statsrådet Ask har varit föredragande vid regeringssammanträdet.

Stockholm den 18 februari 1993

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Beatrice Ask

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen föreslår att resurserna för skolans internationalisering försträks med totalt 16 miljoner kronor.

Bland annat föreslås att resurser satsas på

- lärares, skolledares och elevers internationella kontakter m.m.,
- en funktion som kan ge råd och stöd till huvudmän och enskilda skolor när det gäller internationella kontakter och
- introduktionskurser i svenska för elever från utlandet som tas emot i gymnasieskolan.

I propositionen föreslås även att en elev på ett program i gymnasieskolan skall ha rätt att fullfölja sin utbildning på det aktuella programmet efter högst ett läsårs ledighet för utlandsstudier.

En kommun eller en fristående skola som så önskar bör vid sidan av sin gymnasieskola få anordna IB-utbildning (International Baccalaureate) utan godkännande av regeringen. Elevens hemkommun blir skyldig att betala ersättning till utbildningsanordnaren för kostnaderna för utbildningen.

I propositionen dras även riktlinjerna upp för ett ändrat och förbättrat bidrag till utlandsundervisningen från den 1 juli 1994. Bland annat föreslås att bidraget schabloniseras i högre grad än hittills.

1 Ärendet och dess beredning

Skolans yttersta uppgift är att ge dem som är unga i dag kunskaper, färdigheter och en grund att stå på som kan komma till användning under decennier framöver. Till det som kan sägas med visshet om framtiden är att det internationella utbytet och samarbetet ökar i betydelse och omfattning. Det finns ett stort och växande intresse hos eleverna att lära sig främmande språk och att få möjlighet att resa, studera eller arbeta i andra länder. Många av dem som går i skolan i dag kommer under en eller flera perioder av sitt liv att arbeta i ett annat land. Allt fler svenska elever kommer att tillbringa någon del av sin skoltid i en svensk eller annan skola i utlandet. I stort sett alla kommer att, i yrkeslivet eller privat, resa och komma i kontakt med andra länder och språk. Denna utveckling ställer skolan inför nya och stimulerande utmaningar.

Regeringens långsiktiga ambition är att stödja dessa internationella kontakter och utbyten på skolans område och att i möjligaste mån verka för att fler svenska elever bereds tillfälle att studera i utlandet under en tid.

Internationaliseringen av det svenska samhället har under de senaste årtiondena påskyndats. Ett viktigt skäl till detta är de framsteg som gjorts i strävandena inom EG att skapa ett gränslöst Europa, byggt på fri rörlighet för människor, tjänster, varor och kapital. Insatserna för skolans internationalisering måste därför också ses som en följd av det europeiska integrationsarbetet och de nya förutsättningar för det arbetet, som skapats genom frigörelsen och demokratiseringen i Öst- och Centraleuropa.

Behovet av och intresset för internationell samverkan ökar inom alla områden. Ideellt samarbete för miljön och de globala överlevnadsfrågorna, mot krig och konflikter, inom bistånd och mission samt för idéutbyte och gränslös förståelse engagerar många, inte minst ungdomar. Det engagemanget är en tillgång för hela samhället, inte minst skolan.

Ett annat skäl är den tilltagande internationaliseringen av det ekonomiska livet. Sverige är ett land med ett i hög grad internationaliserat näringsliv och ett välstånd byggt på utrikeshandel. Undanröjandet av handelshinder genom EES-avtalet och ett möjligt svenskt EG-medlemskap kommer att ytterligare öka det internationella handelsutbytet. Frihandels principer omfattas i dag av allt fler länder och därmed ökar också det internationella utbytet för svenska företag och deras personal.

Ett tredje skäl är de möjligheter som förbättrade kommunikationer och ny informationsteknologi erbjuder och som innebär att de dagliga kontakterna mellan människor i olika delar av världen underlättas och ökar i betydelse och omfattning. I detta sammanhang har utvecklingen på mediaområdet spelat en mycket viktig roll för att knyta närmare band mellan olika länder och folk.

Skolans uppgifter och utmaningar är mot denna bakgrund flera. Det handlar om att skolan i Sverige måste ge goda kunskaper i främmande språk och kulturer. Goda kunskaper i de stora europeiska språken kommer att bli en nödvändighet för allt fler. Goda kunskaper i modersmålet och en fast förankring i det svenska och nordiska kulturarvet kommer att bli viktigare, inte minst för de barn och ungdomar som bor utomlands under en eller flera perioder av sin skoltid. På motsvarande sätt kommer det att bli viktigare att Sverige kan erbjuda en internationellt anpassad skolgång för de utländska medborgare som under en period bor och arbetar i Sverige.

Men insatserna måste också omfatta det internationella utbytet mellan olika länders skolväsenden.

Det EES-avtal som tidigare framförhandlats innebar på sikt att svenska elever ges möjlighet att delta i de utbytesprogram som finns inom EG. Det ändrade avtal som nu är under förhandling med anledning av att Schweiz inte tillträdde det tidigare EES-avtalet kan inte förväntas innebära någon ändring på denna punkt. Elev- och lärarutbytet med våra grannländer växer, inom Norden genom Nordplus Junior men framför allt genom lokala initiativ av enskilda skolor. I växande utsträckning sker utbytet också med de baltiska länderna och med Frankrike och Tyskland. Värdet av vistelse och utbildning i ett annat land är för de flesta stort och långsiktigt. Förutom att ge språkträning är det en berikande upplevelse som bidrar till att skapa en insikt hos den enskilde om skillnader mellan olika länder och deras levnadshetingselser. Därför är det en viktig del av internationaliseringsarbetet att på olika sätt öka antalet elever som deltar i sådant utbyte. Hittills har merparten av utbytet skett inom den högre utbildningen. Det finns dock skäl för att öka det internationella utbytet också inom skolväsendet och att då låta det komma såväl elever som lärare och skolledare till del.

Det är naturligt att det mest omfattande utbytet och kontakten inom skolan sker med de länder och kulturer som ligger närmast - Norden och övriga Europa.

Detta får dock inte dölja det faktum att det finns en lång tradition och goda kontakter även med andra delar av världen som måste utvecklas.

Många har genom biståndsarbete och ideellt intresse byggt upp kontakter och skolutbyte med tredje världen. De insatserna kan ha en viktig funktion även i skolans utbildning av de globala frågorna.

Elevutbytet på gymnasienivån med främst USA har stor omfattning och en stark tradition. Det utbytet har stor betydelse såväl för de enskilda elevernas utveckling som för kontakterna inom högre utbildning, forskning och näringsliv och måste utvecklas vidare.

Intresset för Asien, Australien och Latinamerika är också växande och viktigt för skolans utveckling.

Med internationaliseringen ökar också behovet och betydelsen av de svenska utlandsskolorna och riksinternaten i Sverige. Det växande antal svenska familjer som under någon tid verkar i ett annat land, måste kunna göra det utan att deras barn riskerar att förlora sambandet med

den egna kulturen och det egna språket. De svenska utlandsskolorna och riksinternaten är en viktig nationell tillgång och behovet av deras verksamhet kommer att växa.

En nyckelgrupp för skolans internationalisering är lärare och skolledare. Utbytesprogram för lärare och skolledare kan höja lärarkompetensen samtidigt som de tillför skolan och dess elever nya perspektiv och erfarenheter. Det är en viktig framtidsinvestering att utveckla lärares möjlighet att under en period arbeta i ett annat lands skolväsende eller i en svensk utlandsskola. Det är angeläget att Sverige snart kommer med i de utbytesprogram som EG erbjuder. Det är också viktigt att de nordiska programmen fortsätter att utvecklas.

Arbetet med att internationalisera skolan är långsiktigt. De flesta och viktigaste insatserna i det arbetet är de som kommer till stånd lokalt - genom vänortskontakter och kommunalt gränssamarbete eller till följd av kontakter och initiativ från lärare, föräldrar och elever. Invandrare och den växande gruppen elever med ett annat modersmål än svenska utgör också en viktig tillgång i skolans dagliga arbete för internationell kunskap och förståelse. Detta utesluter inte att även staten måste ta initiativ och ett övergripande ansvar för skolans internationalisering.

1.1 Internationaliseringsutredningen

För att utreda frågor om skolans internationalisering och internationella kontakter och om undervisningen av svenska barn och ungdomar i andra länder tillkallade det statsråd som föredrar ärenden om skolan med stöd av regeringens bemyndigande den 25 juli 1991 en särskild utredare (dir. 1991:62).

Utredaren, som antog namnet Internationaliseringsutredningen (U 1991:08), överlämnade i september 1992 sitt betänkande (SOU 1992:93) Svensk skola i världen.

En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandet har remissbehandlats. I *bilaga 2* finns en sammanställning över remissinstanserna och av remissyttrandena.

Internationaliseringsutredningen har föreslagit en rad åtgärder som innebär ambitionshöjningar och ökade statliga kostnader när det gäller möjligheterna för svenska ungdomar - både inhemska och utlandssvenska - att studera utomlands. Utredningen beräknar kostnaderna för sina förslag till 144 miljoner kronor. Till största delen utgörs förslagen av studiesociala åtgärder vid utlandsstudier (86 miljoner kronor). Något förslag om finansiering lämnas inte. Utredningen anser att finansieringen måste ses i ett vidare perspektiv än enbart inom utbildningsområdet.

Regeringen anser att åtgärder för att stimulera internationaliseringen är viktiga. Vi bedömer det dock inte som möjligt att i nuvarande statsfinansiella läge genomföra alla utredningens förslag. Vi prioriterar åtgärder för ökat skolutbyte och andra internationella kontakter samt stipendier för att främja lärares m.fl. internationella kontakter. I propositionen dras även riktlinjerna upp för ett ändrat och förbättrat bidrag till

utlandsundervisningen. De förslag regeringen lägger fram innebär en sammanlagd reformkostnad för budgetåret 1993/94 om 16 miljoner kronor som finansierats genom omfördelningar inom utbildningsområdet.

Regeringen bedömer det däremot inte som möjligt att i nuvarande statsfinansiella läge genomföra utredningens förslag som avser studiesociala förmåner vid studier utomlands.

2 Utbyten och andra internationella kontakter

Internationaliseringen som ett av skolans mål

Läroplanskommittén har nyligen i betänkandet (SOU 1992:94) Skola för bildning med förslag till läroplaner för grundskolan samt gymnasieskolan och komvux särskilt markerat vikten av att eleverna får utveckla förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingsgrunder samt att kontakter med skolor och ungdomar i andra länder kan bidra verksamt till detta. I förslaget till läroplan för gymnasieskolan och komvux sägs särskilt att internationella kontakter, utbyte och praktik i andra länder skall främjas. För båda skolformerna betonas rektors särskilda ansvar för dessa frågor. Regeringen återkommer senare i vår till riksdagen med förslag i läroplansfrågan.

Vi vill dock redan nu markera vår avsikt att låta det nyss sagda få genomslag i läroplanerna för alla skolformer. Med detta slår staten fast att internationaliseringen är en central uppgift för skolan.

Internationella tendenser

Norden är traditionellt en sammansvetsad region, där enskilda och lokala initiativ medverkar till att upprätthålla och förstärka utbyten och andra kontakter mellan länderna. Även Nordiska ministerrådet och Föreningen Norden har initierat verksamhet på skolområdet i detta syfte. Nordplus Junior är ett utbytesprogram i Ministerrådets regi för elever och lärare i gymnasieskolan.

Europarådet driver flera projekt för att få till stånd en ökad kontaktverksamhet på skolområdet. Rådet söker bl.a. med hjälp av konferenser sprida konkreta modeller mellan länderna för hur kontaktverksamhet kan utvecklas.

Inom *EG* har utbyten och andra kontakter hittills endast spelat någon nämnvärd roll inom skolområdet i fråga om yrkesutbildningen. En ratificering av överenskommelsen i Maastricht i december 1991 innebär emellertid att möjligheter öppnas för rörlighetsfrämjande åtgärder också för den allmänna skolans del, dvs. i Sverige grundskolan och de studieförberedande programmen i gymnasieskolan.

Inom *Unescos* ram finns också olika projekt för kontakter mellan skolor, bl.a. Associated Schools Project (ASP) och Baltic Sea Project.

Avslutningsvis skall också sägas att den ojämförligt största delen av utbytena sker på rent bilateral basis, via direkta kontakter mellan enskilda skolor och via utbyten, organiserade av ideella organisationer.

Läget i Sverige - allmänt

Som en grund för sina överväganden har utredningen genom en enkät till ett urval kommuner skaffat sig en överblick över omfattningen och inriktningen av skolornas kontaktverksamhet i dag. I skolorna finns många internationella anknytningar som kan tillvaratas i undervisningen eller utgöra grund för ett internationellt utbyte. Utredningen redovisar att praktiskt taget varje skola har någon form av kontakt med en eller flera skolor i ett eller flera länder. Där kontakterna kan utvecklas till en resa görs den oftast i grupp av lärare och elever, och besöket kan vara från några dagar upp till tre veckor. Omkring 5 % av eleverna i de undersökta kommunerna hade deltagit i sådana resor.

Enskilda elevkontakter

Enligt utredningen reser varje år omkring 3 000 elever på eget initiativ till andra länder för studier, oftast på ett år. Till Sverige kommer samtidigt endast drygt 400 utbyteselever för att studera i gymnasieskolan. Det råder således en kraftig obalans i flödet.

Det visar sig vidare att läsåret 1990/91 tog USA emot 70 % av de svenska eleverna, dvs. drygt 2 000 av de 3 000. Australien, Kanada och Nya Zeeland tog emot ca 400, medan resterande 15 % fördelade sig på ett antal länder inom och utom Europa. I de dominerande E:G-länderna Frankrike, Storbritannien och Tyskland fanns totalt bara något hundratal elever.

Enskilda lärar- och skollärdarkontakter

Studieresor i grupp för *lärare* förekommer inom ramen för fortbildning och brukar omfatta från några dagar upp till en vecka. Detsamma gäller för enskilda resor, finansierade med bl.a. de resestipendier för vilka Svenska institutet sedan ett par år disponerat 1,5 miljoner kronor per budgetår. Syftet med stipendierna är att låta svenska lärare komma i direktkontakt med kolleger i andra länder för att få erfarenheter av utländska skolor och skolsystem. Alla lärare kan också få stipendier för utlandsvistelser genom medel som Statens skolverk disponerar för individuellt motiverad fortbildning. Ca 2 miljoner kronor avsätts årligen till stipendier för sådana utlandsvistelser.

Skolledare deltar ofta i utbytesverksamhet och andra studieresor i fortbildningssyfte för lärare. De har dessutom egna fortbildningsresor.

Andelen lärare som deltar i någon form av internationell kontaktverksamhet uppgår i utredningens material till ca 5 %. Andelen skolledare är fem gånger så stor.

Här skall också uppmärksammas den särskilda uppgiften för fortbildningsavdelningen vid Universitetet i Uppsala att svara för viss internationell lärarfortbildning och samtidigt verka för att internationella medel för svensk lärarfortbildning kan tas till vara på ett rationellt och kvalificerat sätt. Vidare samordnar avdelningen bl.a. den svenska verksamheten inom Europarådets stipendieprogram, Teachers Bursaries Scheme.

En stor verksamhet med liten överblick

Som tidigare nämnts har utredningen gjort en enkät om skolans internationella kontakter. Denna visade på ett behov av överblick, kunskap, råd och stöd bl.a. när det gäller många praktiska problem i samband med en internationalisering av den svenska skolan. De som besvarade enkäten från kommunernas sida uttalade sig för centrala informations- och serviceinsatser för att underlätta skolans kontaktverksamhet. En organisation för sådana insatser finns i flera länder. Ett exempel är den brittiska Central Bureau for Educational Visits and Exchanges.

2.1 Organiserandet av internationell utbytes- och annan kontaktverksamhet på skolområdet

Regeringens förslag: Medel anvisas för en funktion som kan ge sådant stöd som huvudmän och enskilda skolor kan behöva när det gäller internationella kontakter. Formerna för denna funktion utreds vidare.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit ett centrum för skolans internationella kontakter, där kompetens inom området kan samlas och stöd till skolor och kommuner kan lämnas. Utredningen har diskuterat en anknytning av centret till antingen Svenska institutet eller Skolverket. Utredningen har föreslagit att organisationsfrågan tas upp i ett sedermera påbörjat utredningsarbete inom Utbildningsdepartementet rörande rollfördelningen mellan Svenska institutet och myndigheterna inom Utbildningsdepartementets område.

Remissinstanserna: Ett fristående centrum avstyrks av ett flertal remissinstanser. I stället förordas en anknytning till i första hand Skolverket. Verket borde därvid även få i uppdrag att samlat hantera alla tillgängliga medel för stöd och stimulans på internationaliseringens område. Ett par instanser förordar i stället ett samlande av uppgifterna till Svenska institutet.

Skälen för regeringens förslag: Enligt förslaget till läroplan för gymnasieskolan skall en strävan vara att eleverna får kännedom om möjligheter till utbildning, praktik m.m. i andra länder. Denna formulering understryker vikten av att information om utbildning och arbete i förs-

ta hand i Europa utvecklas och görs lättillgänglig för dem som arbetar i skolan.

Regeringen vill i sammanhanget understryka att förslaget avser det stöd som huvudmän och skolor *kan vilja ha*. Självklart skall, som utredningen uttryckt det, varje kommun och varje skola bära ansvaret för sina internationella kontakter och för den praktiska hanteringen av dem.

Regeringen delar utredningens uppfattning att organisationsfrågan måste lösas tillsammans med andra frågor om rollfördelningen på central nivå när det gäller internationella kontakter inom utbildningsområdet. Men eftersom det är fråga om en verksamhet för att stödja skolor och kommuner, som i princip bör utvecklas på dessas villkor, bör det också prövas om och i så fall hur skolans huvudmän skulle kunna engageras i och ta ett medansvar för verksamheten.

2.2 Särskilt stöd till internationella kontakter

Regeringens bedömning: Särskilda medel anvisas för stöd till internationella kontakter på skolområdet.

Medlen bör kunna användas till stipendier för att främja lärares och skolledares internationella kontakter samt för kostnader för deltagande i internationella konferenser o.d.

Medlen skall vidare kunna användas till stöd för sådana internationella kontakter, som innefattar även elever.

Av de anvisade medlen skall också en viss del kunna användas till direkt riktade insatser för fortbildning av lärare som bedriver undervisning i olika ämnen på annat språk än svenska.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit stipendiemedel för fördelning av Svenska institutet och utvecklingsmedel med läroplansanknytning för fördelning av Skolverket.

Remissinstanserna: Ett antal kommuner och ett par universitet förordar en fördelning av medlen genom Skolverket. *Skolverket* självt förordar att medlen tillförs det kommunala utjämningsbidraget eller fördelas mellan detta och verkets anslag för skolutveckling. *Statskontoret* skulle hellre se medel för projekt under ett tidsbegränsat anslag. *Stockholms stad* ser i särskilda medel till elevprojekt en risk för en administrativ överbyggnad som inte står i proportion till utbytet av satsade medel.

Några instanser föreslår utökningar av målgruppen för de av utredningen föreslagna medlen till syokonsulenter samt lärare i komvux och vid fristående skolor med statligt verksamhetsstöd.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen vill här för riksdagens information redovisa huvuddragen i den planerade uppläggningsen. Det bör sedan ankomma på regeringen att i lämplig form precisera användningen av medlen.

Regeringen ser, liksom utredningen, det inte motiverat att föreslå något ekonomiskt stöd till internationella kontakter i allmänhet. Däremot delar vi utredningens syn att statsmakterna bör stödja utvecklingen av de internationella kontakterna i den riktning som anges i läroplansförslagen. Stöd bör således kunna ges till huvudmän och skolor som utvecklar former för att integrera t.ex. studieresor i sitt arbete att förverkliga läroplanens mål eller som på annat sätt införlivar de internationella kontakterna i undervisningen.

Det är särskilt i ett decentraliserat system viktigt att goda exempel uppmuntras och lyfts fram. En god ansats till detta har också utredningen gjort i en bilaga till betänkandet med exempel på internationalisering genom kontaktverksamhet, hämtade från olika skolor.

Svenska institutet disponerar i dag för resestipendier åt lärare 1,5 miljoner kronor under anslaget D 5. Vissa särskilda utgifter inom högskolan m.m. Av de medel som Skolverket disponerar för stipendier för individuellt motiverad fortbildning under anslaget B 6. Fortbildning m.m. ingår en "utlandsdel" om ca 2 miljoner kronor. Beloppet för nuvarande stipendier uppgår alltså till ca 3,5 miljoner kronor.

Regeringen föreslår en förstärkning av resurserna för lärares, skolledares och elevers internationella kontakter med 14 miljoner kronor (jfr avsnitt 6).

Det sammanlagda beloppet som anvisas för stöd till internationella kontakter blir således 17,5 miljoner kronor. De myndigheter som blir berörda bör utforma enklast möjliga rutiner för hantering av medlen. En förutsättning för stöd bör - när det gäller projekt - normalt vara att resp. huvudman är beredd att tillskjuta minst lika mycket medel inom ramen för den reguljära skolbudgeten.

Vi vill inte föreslå någon detaljerad fördelning av de nya, samlade medlen på olika ändamål. Här bör ges utrymme för att med stor flexibilitet göra satsningar där sådana kan ge bäst resultat. Möjlighet bör också finnas att fördela medlen olika från ett budgetår till ett annat.

Frågor som rör internationalisering måste självklart ges hög prioritet i de samlade utbildningsinsatserna för skolans personal. Regeringen delar utredningens syn att detta kommer att ske utan några särskilda markeringar från statsmakternas sida. Samtidigt är det angeläget att förbättra enskilda lärares möjligheter till den stimulans i utvecklingen, som studier, studiebesök eller t.o.m. tjänstgöringsperioder i andra länder utgör.

Regeringen förordar därför dels att dessa ändamål skall omfattas av den föreslagna förstärkningen, dels en för de sökande mer rationell ordning för det statliga stödet än den som gäller i dag.

De resestipendier och de utbildningsstipendier, som Svenska institutet resp. Skolverket administrerar, kan användas för likartade ändamål. Även om det finns en principiell skillnad mellan fortbildning och mera allmänt utvecklingsmotiverade utlandskontakter, skulle det, som flera remissinstanser påpekat, vara en fördel att koncentrera det statliga stödet till en "pott".

Utifrån vad regeringen föreslår bör medlen disponeras av Skolverket. Från år till år får det sedan avgöras hur stor del av medlen som skall avsättas till stipendier. Själva hanteringen av stipendierna kan - i enlighet med vad utredningen föreslagit - anförtros Svenska institutet.

I likhet med utredningen anser regeringen det angeläget att stödja enskilda lärares och skolledares deltagande i internationellt skolsamarbete i form av konferenser m.m., om de bedöms vara värdefulla från den svenska skolutvecklingens synpunkt. Också detta ändamål bör därför kunna tillgodoses inom ramen för de föreslagna medlen.

Utredningen har visat hur lärarutbyten och enskilda lärarkontakter kan vara viktiga som inspirationskällor till kontakter som involverar också elever.

En viss del av de här föreslagna medlen bör Skolverket därför även kunna använda till stöd för skolor vilka - som en väl integrerad del av undervisningen - utnyttjar utbyten och andra internationella kontakter, där också elever blir berörda. Redan av volymskäl måste det här i huvudsak bara bli fråga om att stödja utvecklingsarbete.

2.3 Undervisning i olika ämnen på främmande språk

Regeringens bedömning: Lokala initiativ till att bedriva undervisning på annat språk än svenska bör stödjas av staten med särskilda medel för direkt riktade insatser för fortbildning av lärare.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Inga invändningar finns mot förslaget.

Skälen för regeringens bedömning: Den gymnasiala utbildning som leder fram till en s.k. IB-examen (International Baccalaureate, se vidare avsnitt 4.1) bedrivs på engelska. Även på reguljära linjer och program i gymnasieskolan förekommer det på ett tjugotal skolor att man undervisar på engelska i delar av ett ämne eller i hela ämnen, och i något fall t.o.m. i alla ämnen på en studieväg. Undervisning av detta slag på franska eller tyska är ännu mycket sällsynt. Detta sätt att använda främmande språk för att undervisa i olika ämnen går ofta under den något oegentliga benämningen "bilingual education".

Det är också värt att notera att "bilingual education" är ett av de prioriterade områdena i Europarådets pågående stora språkprojekt, i vilket Sverige länge tagit aktiv del. Projektets syfte är att verka för en mer kommunikativ och praktiskt inriktad språkundervisning. Läroplanskommittén har i sitt slutbetänkande beskrivit "bilingual education" som en praktisk väg att ge mer utrymme åt engelska (och på sikt även andra språk) i skolan.

Sedan år 1988 lämnas inom ramen för Svenska institutets s.k. lärarstipendier (behandlade i avsnitt 2.2) ett stöd till kommuner för fortbildning av lärare för att undervisa i olika ämnen på främmande språk.

Ett ökat intresse för utbyteskontakter är att vänta. Undervisning på framför allt engelska blir då än mer betydelsefull, inte bara för svenska elever. Sådan undervisning kan också göra utbildning i Sverige mer tillgänglig och attraktiv även för utländska ungdomar, som vill förlägga någon del av sina studier hit. Det är viktigt att söka göra vad som går för att underlätta den ömsesidighet som är en grundprincip bl.a. för F.G:s olika utbildningsprogram.

Regeringen delar den bedömning som utredningen gör att ansatsen att starta med endast något eller några ämnen är lovvärd. En sådan verksamhet kan småningom byggas ut allt eftersom man ser vad de lokala förhållandena tillåter. Detsamma gäller för de ställen, där man kanske t.o.m. nöjer sig med att pröva sig fram i delar av ämnen under en enstaka årskurs, när ett visst moment eller t.ex. ett historiskt dokument behandlas. Redan denna mer anspråkslösa ansats har ett givet värde. Rätt bedriven kan "bilingual education" bli ett värdefullt medel för en praktisk internationalisering av den svenska skolan.

Fortbildning kan här spela en viktig roll. Regeringen ser det därför som naturligt att nu utöka den riktade insatsen i form av ett särskilt stöd till kommuner som själva är beredda att prioritera fortbildning för att bedriva "bilingual education".

2.4 Elevutbyten

2.4.1 Ett breddat urval av länder för svenska elevers utlandsstudier

Regeringens bedömning: Det är lämpligt att ta upp diskussioner med berörda organ i första hand i E.G-länderna om utbytesprogram på gymnasienivå. En grundläggande ambition bör vara att ge reella förutsättningar för svenska gymnasister att förlägga upp till ett studieår till utlandet.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flera instanser har velat se ett bredare urval europeiska länder än de av utredningen särskilt prioriterade Frankrike och Tyskland.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen vill lika litet som utredningen förringa värdet av ett års studier i t.ex. USA eller Australien för svenska ungdomar. I likhet med utredningen konstaterar vi samtidigt att det i perspektivet av den västeuropeiska integrationen och Sveriges förhållande till den är utomordentligt angeläget att öka antalet

svenskar med goda kunskaper i de dominerande europeiska språken och med goda insikter i kultur- och samhällsförhållanden i E.G-länderna.

2.4.2 Förbättrat mottagande av elever från utlandet

Regeringens bedömning: Förutsättningarna för att ta emot elever från utlandet i gymnasieskolan bör förbättras genom att deras möjligheter till introduktionskurser i svenska ökas. De medel som redan finns till Skolverkets förfogande för detta ändamål bör utökas.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit *dels* en ordning med "extra" elever, *dels* möjligheter till särskilda statsbidrag för kommuner, som tar emot sådana elever. Kommunerna borde också uppmanas att för sina ungdomar ge bidrag, motsvarande interkommunal ersättning för svensk gymnasieutbildning, till i varje fall sådan utländsk utbildning på gymnasienivå, som saknar motsvarighet i Sverige.

Remissinstanserna: *Skolverket* och ett antal kommuner har avvisat elever varit tveksamma till att återuppta ordningen med "extra elev". I fråga om särskild ersättning till mottagande kommuner har *Piteå kommun* förordat ett stimulansbidrag lägre än den interkommunala ersättningen, eftersom mottagandet av elever från utlandet ändå sker "på marginalen".

Skolverket, *Lärarnas riksförbund* och *utbytesorganisationen Youth For Understanding* har alla förordat introduktionskurser i svenska för utländska elever.

Skälen för regeringens bedömning: Förutsättningarna för att svenska ungdomar skall få studera i andra länder förbättras, om den svenska skolan också tar emot ungdomar från dessa länder. Exempelvis bygger E.G:s utbytesprogram på utbildningsområdet i princip på en sådan reciprocitet i kontakterna. Därför behöver mottagandet av utbyteselever i gymnasieskolan stimuleras.

Förutom genom den redan behandlade "bilingual education" kan detta göras genom att vidareutveckla och sprida de introduktionskurser i svenska för utländska gästelever som inrättades för några år sedan. Detta kan t.ex. med fördel göras i samordning med utbytesorganisationerna. Detta har också förordats av vissa remissinstanser.

Utredningen har föreslagit ett återinförande av begreppet "extra elev" och att särskilda bidrag skulle lämnas till kommuner som tar emot fler elever från utlandet än de sänder iväg egna utomlands. Enligt regeringens uppfattning skulle regleringar av detta slag inte ge tillräckligt stora fördelar för att uppväga nackdelarna av sådana ingrepp i ett system där kommunerna skall ha det fulla driftansvaret.

Regeringens förslag: En elev som har påbörjat utbildning på ett program i gymnasieskolan skall ha rätt att fullfölja sina studier på det aktuella programmet i kommunen eller inom samverkansområdet eller i förekommande fall inom landstingsområdet efter högst ett års studiecavbrott för studier utomlands. Detsamma bör gälla den elev som har påbörjat utbildning på en gren på ett program. I det fall eleven när han togs in på ett program har getts en garanti för att senare tas in på en viss gren skall eleven vara tillförsäkrad rätt att fullfölja sina studier på den aktuella grenen om inte kommunen eller landstinget när garantin gavs har gjort ett uttryckligt förbehåll om annat.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En rätt för eleven att återkomma till sin skola efter ett års utlandsstudier synes inte möta något motstånd hos remissinstanserna.

De är däremot mer delade i fråga om tillgodoräkandet av utlandsstudier. Såväl *Falu* som *Haninge kommuner* betonar problemen i det praktiska hanterandet och förordar ordentlig kontroll. *Svenska kommunförbundet* och *Sundsvalls kommun* vill inte se någon förordningsreglering på området, något som däremot förordas av *Malmö kommun*.

Skälen för regeringens förslag:

Det finns i dag inte något i gällande bestämmelser som förhindrar eller stimulerar tillgodoräknande av utländsk utbildning för en elev som återvänder efter studier utomlands. Normalt är det skolledningen vid den mottagande skolan som tar ställning till frågan om tillgodoräkning av utlandsstudiers innehåll och meritvärde och om hur den återvändande elevens fortsatta studier skall se ut.

Utredningen konstaterar också att tillgodoräkandet av utlandsstudier i dag är förhållandevis begränsat. Ett antal skillnader har bidragit till detta:

Antalet ämnen är ofta väsentligt större på en studieväg i Sverige än inom motsvarande utbildningar i andra länder. Behovet av att ta igen kunskaper i ämnen som eleven inte läst under utlandsåret blir därför normalt så omfattande, att eleven måste fortsätta studierna, där de avbröts.

Även *innehållet* i de ämnen som studerats under utlandsåret kan skilja sig avsevärt från motsvarande innehåll i den kurs elevens kamrater under tiden läst hemma i Sverige. Särskilt gäller detta i fråga om studier vid den vanligaste skolformen för svenska gymnasister utomlands - den amerikanska High School, där de ämnen eleverna väljer ofta helt saknar motsvarighet i Sverige. Därtill kommer att High School *nivåmässigt* inte motsvarar den svenska gymnasieskolan.

Utredningen uppmärksammar också att studieuppehåll för ett års studier utomlands i dag inte alltid garanterar eleven en plats vid hemkommunen i samma skola. Utredningen ger exempel på att elever t.o.m. tvingats byta kommun för att få återvända till den studieväg de lämnat.

Utifrån det allmänna internationaliseringsmålet bör, som utredningen föreslagit, samhället stödja enskilda ungdomars ambitioner i fråga om utlandsstudier genom att de garanteras sin plats på samma program i sin kommun, när de kommer tillbaka.

Enligt 5 kap. 16 och 20 §§ skollagen (1985:1100) har den som har påbörjat ett program i gymnasieskolan rätt att fullfölja sin utbildning på programmet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får enligt 5 kap. 19 § skollagen föreskriva vad som krävs för att flytta till högre årskurs och begränsningar i rätten att gå om årskurser. Bestämmelserna avser situationer där det är fråga om att fullfölja studierna i ett sammanhang. Som en självklarhet har också framstått att den som till följd av sjukdom eller skada tvingas till avbrott skall få fullfölja sin gymnasieutbildning. Däremot finns inte någon bestämmelse som klart ger rätt att efter ett frivilligt avbrott återuppta studierna. Med hänsyn till den vikt regeringen lägger vid att utlandsstudier stimuleras är det rimligt att en sådan rätt uttryckligen ges för den som återvänder efter sådana studier. Rätten bör dock inte gälla vid längre avbrott än ett läsår.

Mot bakgrund av vad nu anförts föreslås att det i 5 kap. 16 och 20 §§ skollagen tas in en bestämmelse om rätt för den som påbörjat utbildning på ett program att fullfölja sina studier på programmet i kommunen eller inom samverkansområdet eller, om utbildningen har ett landsting som huvudman, inom det landstingsområdet efter ett studieavbrott på ett läsår för studier utomlands. Med program avses såväl nationella som specialutformade och individuella. I prop. 1990/91:85 s. 67 anförde statsrådet Persson att sedan en elev väl tagits in på en viss gren skall han givetvis få gå kvar där och inte mot sin vilja flyttas över till en annan gren. Detta bedömde statsrådet som en så självklar sak att den inte behövde regleras i lag. I likhet härmed bör det anses självklart och inte behöva vara nödvändigt att reglera i lag att den elev som har tagits in på en gren och därefter gör ett studieavbrott om högst ett läsår för studier utomlands skall ha rätt att fullfölja utbildningen på den aktuella grenen.

Däremot bör det regleras i lag när det gäller en elev som har kommit in på ett program och kommunen har gett eleven garanti att senare tas in på en viss gren. Den eleven skall vid ett studieavbrott för utlandsstudier vara tillförsäkrad att efter återkomsten kunna fullfölja utbildningen på den aktuella grenen. För att kommunerna inte skall tveka att ge en grengaranti när det gäller grenar som inte anordnas varje år, bör det emellertid införas en möjlighet för kommunerna att, i samband med att grengarantin ges, göra ett förbehåll som innebär att garantin inte gäller om eleven gör sådana längre studieavbrott som det nu är fråga om. Det samma gäller naturligtvis om det är ett landsting som gett grengarantin.

Av praktiska skäl kan en sådan rätt inte garanteras elever som går på de linjer som nu är under avveckling. En övergångsbestämmelse bör således införas som innebär att rätten att fullfölja utbildningen efter ett studieavbrott för studier utomlands endast gäller för de elever som går på ett program i gymnasieskolan. Detta utgör ett undantag från bestämmelserna i punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1991:1107) om ändring i skollagen (1985:1100) där det stadgas att bestämmelserna som gäller program även skall gälla för linjer.

De kunskaper och erfarenheter som en elev har skaffat sig under utlandsstudier utgör en viktig del av den samlade kompetens som eleven har förvärvat under sin studietid, oavsett hur mycket av utlandsstudierna som direkt kan tillgodoräknas. För arbetsgivare och andra avnämare är det viktigt att få en så fullständig bild som möjligt av elevens kunskaper och färdigheter. Det bör därför av *avgångsbetyget från gymnasieskolan* framgå om en elev har haft ett längre studieuppehåll för studier utomlands och vilken karaktär och omfattning dessa studier haft.

De förändringar som nu införs beträffande både den gymnasiala utbildningen och universitetsutbildningen ger i flera avseenden nya förutsättningar för att lösa de frågor som har med tillgodoräkning att göra.

Den nya gymnasieskolan innehåller utrymme för individuella val och för lokala tillägg. Detta kan, som utredningen visat, utnyttjas planmässigt i samband med utlandsstudier: dels genom att en del av själva utlandsstudierna betraktas som individuellt eller lokalt val, dels genom att utrymmet tas i anspråk för den återläsning som är nödvändig efter en utlandsperiod. I det senare fallet kan samverkan med komvux också vara en framkomlig väg.

Den nya gymnasieskolan, samverkansmöjligheterna med komvux och högskolans ökade frihet i fråga om antagningskrav bör leda till en minskad koppling mellan å ena sidan studievägar, årskurser, ämnen och betyg i gymnasieskolan, å andra sidan högskolans tillträdeskrav. Rent allmänt är det väsentligt att dessa möjligheter tas till vara för dem som delvis bedrivit sina gymnasiestudier utomlands.

För gymnasieskolornas och högskolornas möjligheter att bedöma meritvärdet av olika utlandsstudier är det givetvis viktigt, att det finns lätt-tillgänglig information om utbildningar på olika nivåer i berörda länder. Hithörande frågor prövas i det förut nämnda utredningsarbetet om ansvarsfördelning mellan berörda myndigheter m.fl. inom Utbildningsdepartementets område. Som resultat av detta bör informationssystem och informationsmaterial utvecklas, som kan bli av stor betydelse för bedömningar i gymnasieskolan och högskolan i fråga om meritvärdet av utländska studier.

Till detta ansluter också förslaget i avsnitt 2.2 om Skolverkets uppgifter till stöd för skolans internationella kontakter. Inom ramen för detta blir det naturligt för Skolverket att till hjälp för skolläringarna i deras bedömningar göra jämförelser mellan de nya gymnasieprogrammen i deras grundutformning och de utbildningar som är de vanligast förekommande för svenska gymnasister som studerar ett år i utlandet.

I ett sådant sammanhang bör det också - som en viktig och av flera re-
missinstanser önskad biprodukt - bli både möjligt och lämpligt att lösa
frågan om en auktoriserad och enhetlig utformning av en engelsk ver-
sion av betygsdokumenten från gymnasiet program.

Centrala föreskrifter varken bör eller kan utformas för hur olika slag
av utländska studier skall tillgodoräknas. Däremot är det viktigt att ska-
pa bättre förutsättningar för att göra utlandsstudier på gymnasial nivå
möjliga att tillgodoräkna.

4 Vissa övriga frågor om skolan i Sverige

4.1 Internationell studentexamen

International Baccalaureate (IB)

Syfte och organisation

Idén till internationellt godkända skolor med studieprogram för stude-
rande i en värld med allt större rörlighet väcktes omkring år 1960 av lä-
rare vid internationella skolor. År 1970 började universitet och natio-
nella skolmyndigheter att jämställa IB-examen med nationella examina.

IB är en utbildning som leder till examen godkänd för inträde till
universitet i alla länder som valt att ansluta sig till systemet. En elev vid
en IB-skola som flyttar till ett annat land skall kunna fortsätta sina stu-
dier i det nya landets IB-skola.

IB administreras centralt av en internationell organisation med kon-
tor i Genève International Baccalaureate Office, (IBO). Dess legala sta-
tus är en stiftelse under uppsikt av Schweiz federala regering. The
Council of Foundation, som består av företrädare för dels länderna med
IB-skolor, dels skolorna, beslutar om generell policy och the Executive
Committee (E.C) ansvarar för att föra ut stiftelsens policy. Läroplans-
och examinationsfrågor sköts av en läroplansnämnd vari ingår chefexa-
minatorer.

IB-examination hålls två gånger om året, på våren för norra och på
hösten för södra halvklotet. Skriftliga prov sker på samma dag över hela
världen. Proven utformas, sänds ut och rättas av organisationen. Arbets-
språken är engelska, franska och spanska. Endast läroböcker godkända
av IBO får användas i undervisningen.

IB-läroplan

IB-läroplanen består av sex ämnesgrupper; Language A och B (ett första
språk - inkl. studier valda från världslitteraturen - och ett andra språk

eller ännu ett första språk), *Study of Man in Society* (Historia, Geografi, Ekonomi, Filosofi, Psykologi, Socialkunskap, Handelskunskap), *Experimental* (Biologi, Kemi, Tillämpad Kemi, Fysik, Naturkunskap), *Matematik*, ett av följande ämnen (som kan ersättas med något av tidigare nämnda ämnen) *Art/Design*, *Musik*, *Latin*, *klassisk grekiska*, *Datorstudier* eller en skolbaserad uppsats godkänd av IBO.

För studier vid IB måste en elev dels välja minst sex ämnen varav minst tre men högst fyra av ämnena för högre nivå och övriga på lägre nivå, dels bifoga en uppsats i ett av läroplanens ämnen dels ock följa en kurs i *Theory of Knowledge* (100 tim). Eleven måste också delta i *CAS* (*Creativity Action and Service*), ett meningsfullt schemalagt fritidsprogram som inkluderar att göra något för andra människor.

I Sverige finns IB-utbildning i dag i

- * Stockholm (främsta rekryteringsbas är utländska diplomaters barn),
- * Göteborg (främst med tanke på många utländska tjänstemäns barn)
- * Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket (främst med tanke på barn med i utlandet bosatta svenska föräldrar).

Utbildningen sker i alla tre fallen på engelska. IB omfattar två läsår, men i Sverige tillämpas tre läsår, varav är ett som ett introduktionsår.

IB-utbildning är en kostnadskrävande utbildning. Utbildningarna i Stockholm och Göteborg sker *vid sidan av* resp. kommuns gymnasieskola, eftersom det bl.a. är nödvändigt för kommunen att kunna ta ut avgift, vilket inte är tillåtet i den kommunala gymnasieskolan. Avgiften får motsvara högst kommunens kostnad reducerat med statsbidrag.

Avgifter till IBO för studier enligt IB består av dels årsavgift för skolan (anslutningsavgift), för närvarande 10175 schweizerfranc, dels examensavgift (baskostnad för alla som går upp i examen) 20000 schweizerfranc per skola dels ock en per capitaavgift på för närvarande 175 schweizerfranc/elev som går upp i examen.

Den svenska staten betalar till IBO innevarande budgetår ett belopp som för närvarande täcker dels anslutningsavgiften, dels baskostnaden, dels per capitaavgiften för eleverna i årskurs tre vid de tre skolorna. Skolorna betalar själva resterande avgifter. Vidare lämnas särskilt statsbidrag *till utbildningsanordnarna*.

Hittills har för start av IB krävts *godkännande* förutom från IBO också av regeringen och riksdagen. Tre orter har hittills ansetts fylla behovet av sådan utbildning i Sverige.

Vid intagning till *högskola* behandlas elever med IB-examen på samma sätt som andra studerande med utländska betyg, dvs. deras betyg ekvivaleras till svensk nivå.

I **Finland** bedömer regeringen landets behov av antal IB-skolor och betalar särskilt statsbidrag vid sidan av det generella bidraget. **Danmark** har liknande tillämpning.

Regeringens förslag: En kommun får fortsättningsvis, vid sidan av sin gymnasieskola, anordna IB-utbildning utan godkännande av regeringen. Staten skall betala basavgifterna till IBO.

Om en elev väljer att gå en IB-utbildning är hemkommunen skyldig att betala ersättning för kostnaderna för utbildningen. Om inte parterna kommer överens om annat skall hemkommunen betala den ersättning för kostnaderna som regeringen bestämmer.

Hemkommunen är inte skyldig att erbjuda den elev, som har gått igenom en IB-utbildning, ytterligare gymnasieutbildning. En bestämmelse av denna innebörd bör införas i skollagen.

Utbildningsanordnaren har rätt att ta ut en skälig avgift av eleven för utbildningen.

Statsbidrag till basavgifterna till IBO och ersättning från elevens hemkommun bör också kunna utgå till fristående skolor som anordnar IB-utbildning, under förutsättning att den utbildningen är ställd under statlig tillsyn.

Utredningens förslag innebär att en kommun i fortsättningen endast skall behöva ha ett godkännande av IBO i Genève. IB-studierna skall likställas med studier på nationella program i gymnasieskolan och skall betraktas som ett reguljärt alternativ i gymnasieskolan.

Remissinstanserna finner i allmänhet förslaget positivt men har framfört vissa invändningar. *Falu kommun* anför att förslaget tycks innebära att IB blir ett alternativ till gymnasieprogram, som Skolverket ej har vare sig tillsyn eller någon kontroll över och anser att Skolverket naturligt bör kopplas in även på detta programalternativ. *Göteborgs kommun* tillstyrker förslaget att IB-utbildningen inordnas i det reguljära utbildningssystemet men anser att reglerna för intagning av svensktalande elever i högskola/universitet bör ses över. Extra statsbidrag bör tillföras kommuner som anordnar IB, om en internationellt hög utbildningskvalitet skall kunna hållas. *Malmö kommun* ser positivt på förslaget om IB som ett alternativ likvärdigt med de nationella programmen. Kommunen anser dock att det behövs statligt stöd till kommuner som anordnar IB. Tillgång till lärare med goda språkliga kunskaper räcker inte. *Stockholms stad* har inget att invända mot en stimulering av undervisning i olika ämnen på främmande språk men konstaterar att föreslagna församlingar för IB-utbildningen får främst stora ekonomiska konsekvenser. *Skolverket* anser att i anslutning till IB bör också ansvar, kostnader och omfattning för en variant av IB tas upp nämligen Baccalauréat à option international som ges i Saint Germain en Laye utanför Paris (BOI) och vid Lycée français Saint-Louis i Stockholm.

Skälen för regeringens förslag: Internationaliseringsutredningens förslag att en kommun i fortsättningen endast skall behöva ha ett godkän-

nande av IBO i Genève förutsätter att avsteg görs från läroplanen för den reguljära gymnasieskolan ifråga och från principen att undervisningen skall ske på svenska. Enligt bestämmelser i gymnasieförordningen måste regeringens medgivande inhämtas om ett *helt* program skall ges på ett annat språk. Det förutsätter också tillägg i intagningsbestämmelser och i betygsbestämmelser. En kommun kan inte heller ta ut avgifter, enligt nuvarande lagreglering.

Eftersom det blir allt vanligare att svenska familjer för längre eller kortare perioder tjänstgör utomlands, är det viktigt att deras ungdomar kan få en utbildning på gymnasial nivå som inte hindrar eller begränsar familjens möjlighet att flytta eller att byta tjänstgöringsort.

Därför bör den kommun som bedömer att underlag finns för att starta IB-utbildning, och naturligtvis efter godkännande av IBO, kunna få anordna sådan. Denna utbildning bör dock som hittills få ske *vid sidan* av den reguljära gymnasieskolan. Utbildningen bör dock omfattas av Skolverkets tillsyn.

Om en elev väljer att gå en IB-utbildning i Sverige, bör hemkommunen vara skyldig att betala ersättning för kostnaderna för utbildningen. Därmed inskränks inte möjligheterna att gå IB-utbildning till att i praktiken endast gälla dem som bor i en kommun där sådan utbildning anordnas. Hemkommunen bör dock inte vara skyldig att erbjuda en elev som har gått igenom en IB-utbildning, en annan gymnasieutbildning.

Bestämmelserna i 5 kap. 5 och 13 §§ skollagen (1985:1100) bör således ändras så att det framgår att hemkommunen inte är skyldig att erbjuda den elev som har valt att gå en utbildning, som leder fram till examen International Baccalaureate en utbildning i den vanliga gymnasieskolan. Det bör vidare införas en ny bestämmelse i 5 kap. skollagen (26a §) som reglerar kommunens skyldighet att betala ersättning för utbildningsanordnarens kostnader. Hemkommunens skyldighet att betala ersättning till den som anordnar IB-utbildning bör rimligen begränsas i olika hänseenden. Först och främst bör skyldigheten omfatta endast IB-utbildningen för sådana elever som, när de började IB-utbildningen, kunde ha gjort anspråk på att få gymnasieutbildning av sin hemkommun. De får sålunda inte redan ha gått en gymnasieutbildning och de måste dessutom ha börjat sin IB-utbildning senast under det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. En elev som vid IB-utbildningens början uppfyllde dessa villkor bör hemkommunen däremot vara skyldig att betala hela IB-utbildningen för, eftersom den träder i stället för en gymnasieutbildning som kommunen annars varit skyldig att ge. Vidare skall kommunen endast vara skyldig att betala till de utbildningsanordnare för vilka staten betalar avgifterna till IBO. Därigenom vinner man från kommunen en kontroll att utbildningen är godtagen av IBO. I första hand bör elevens hemkommun och utbildningsanordnaren komma överens om hur stor ersättning som skall betalas. Om de inte kan komma överens om ersättningen skall den ersättning betalas som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, har beslutat. Regeringen bör kunna fastställa olika ersättningsbelopp för olika fall,

bl.a. med hänsyn till att särskilt statsbidrag kan utgå till vissa anordnare av IB-utbildning.

Regeringen anser att staten skall betala den särskilda avgiften som betalas till IBO (anslutningsavgift per skola, basavgift per skola och per capitaavgift per elev i examen) för såväl nu befintliga tre IB-skolor som tillkommande skolor. En kommun, som fått godkännande av IBO och som avser starta sådan utbildning måste därför informera Skolverket härom. Enligt vår bedömning kommer inte IB-utbildning i Sverige att få någon större spridning dels eftersom det är fråga om en krävande utbildning, dels på grund av de ökade möjligheterna till internationalisering av den reguljära gymnasieundervisningen.

Även fristående skolor som anordnar IB-utbildning bör kunna få statsbidrag till avgiften till IBO. En förutsättning för detta bör rimligen vara att den fristående skolan får IB-utbildningen ställd under statlig tillsyn. För detta fordras att den anmäls till Skolverket och att Skolverket finner klarlagt att utbildningen är godtagen av IBO. En annan förutsättning för att staten skall bidra till IBO-avgiften för fristående skolor måste vara att IB-utbildningen hålls skild från annan utbildning som åtnjuter offentliga bidrag.

När det gäller regleringen i skollagen av hemkommunernas skyldighet att betala ersättning till anordnaren av IB-utbildning kan från lagteknisk synpunkt synas principiellt mest riktigt att reglera fallet med kommunal anordnare och fristående anordnare var för sig. Regleringen kan emellertid enligt vår uppfattning göras så kortfattad att den med fördel kan göras i ett sammanhang. Regleringen bör då tas in i det nuvarande 5 kap. skollagen.

Enligt regeringens mening är det viktigt att utländska familjer bosatta i Sverige för längre eller kortare tid kan få gymnasieutbildning för sina ungdomar i en form som om och när familjen flyttar till ett annat land underlättar för dem att övergå till utbildning där. Vid sådana förhållanden är IB, vars syfte är just detta, en utmärkt lösning. På samma sätt är IB-utbildningen vid Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket ett utmärkt alternativ för svenska barn till familjer bosatta i utlandet.

Det särskilda statsbidrag, som lämnas till befintliga tre IB-skolor, bör därför lämnas i oförändrad omfattning. Något särskilt statsbidrag föreslås däremot inte för tillkommande IB-skolor.

Regeringens bedömning: Hemvändande elevers språkfärdigheter bör tas tillvara och utvecklas från den nivå de har när eleverna inträder i den svenska skolan.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Uttalar stöd för förslaget.

Skälen för regeringens bedömning: Med en ökande internationalisering kommer alltfler barn och ungdomar att under vistelser med föräldrar utomlands få möjlighet att lära sig ett främmande språk. En sådan språkfärdighet, som förvärvas på plats, kommer att ha ett särskilt värde för både individen och det samhälle han eller hon skall verka i. Det är därför viktigt att tillfälle ges att underhålla och vidareutveckla en sådan språkfärdighet.

En utgångspunkt bör därvid från skolans sida vara att på samma sätt ta hänsyn till utlandsstudier och organisera studierna individuellt för dessa elever som för de elever som t.ex. studerat utomlands under ett år (avsnitt 3).

En elev med goda kunskaper i ett språk och om det aktuella landets realia och kultur kan tillföra mycket till den reguljära undervisningen i språket.

Det är angeläget att skolorna, i princip skolledningarna, prövar de stödmöjligheter som kan finnas i varje enskilt fall, när en elev vill få hjälp med att bevara och utveckla en språkfärdighet som, kanske under en längre tid, har förvärvats på plats. Som utredningen påpekar är det emellertid omöjligt att reglera detta i konkreta föreskrifter.

Ett viktigt incitament för att elever skall vilja fortsätta mot högre nivåer i språkfärdighet, trots att de redan klarat av vad skolan egentligen kräver, är givetvis att den högre kompetensen kan dokumenteras på ett påtagligt sätt. Med ett målrelaterat betygssystem bör förutsättningar finnas att på ett rättvist sätt beskriva och även premiera en sådan högre kompetens. Om detta blir möjligt, kommer förhoppningsvis ett större antal elever att välja att fortsätta sina språkstudier och därigenom också bli en god resurs för undervisningen i stort.

5 Undervisning av utlandssvenska barn och ungdomar

Prop. 1992/93:158

Bidrag till svensk undervisning i utlandet har i olika former utgått sedan år 1908. Med en kraftig ökning av svensk industriell verksamhet i olika länder i kombination med en ökad svensk diplomatisk representation och en ökad biståndsverksamhet har behovet av svensk undervisning i utlandet för medföljande barn och ungdomar ökat sedan mitten av 1960-talet.

Det statliga stödet till undervisning av utlandssvenska barn och ungdomar syftar till att bereda dem undervisning på grundskole- och gymnasienivå eller, om de går i utländska skolor, undervisning i svenska och om Sverige för att underlätta deras återgång till undervisning i Sverige efter utlandsvistelsen.

Utlandsundervisningen omfattar innevarande läsår skolor på nästan 40 platser i fyra världsdelar. Högstadiundervisning i skolform bedrivs på sex platser, nämligen Bryssel, London, Paris, Fuengirola, Madrid och Nairobi, och självständig gymnasieundervisning fr.o.m. innevarande läsår i Bryssel. Vid övriga skolor bedrivs högstadie- och gymnasieundervisning i form av korrespondensundervisning.

Som följd av en överenskommelse mellan berörda regeringar finns också finska och norska elever i de svenska utlandsskolorna.

För läsåret 1991/92 uppgick elevantalet i utlandsskolorna till drygt 1 200. Antalet elever i korrespondensundervisning var ca 500 och i kompletterande svensk undervisning ca 2 650.

Statsbidrag från anslaget Bidrag till svensk undervisning i utlandet m.m. lämnas enligt förordningen (1978:591) om statsbidrag till svensk undervisning i utlandet (omtryckt 1988:830), i det följande benämnd utlandsskoleförordningen, för närvarande till följande kostnadslag och ändamål med anknytning till utlandsskolorna:

- kostnader för lärarlöner som i princip motsvarar lönen för motsvarande anställning som lärare vid svensk grundskola (grundresurs) samt för kompletterande undervisningstimmar (kompletteringsresurs),
- kostnader för ATP-avgifter,
- lokalkostnader med 60 % av årskostnaden för nödvändiga undervisningslokaler och
- särskilt driftbidrag med 16 % av lönekostnader och vissa pensionskostnader.

Enligt samma förordning lämnas också bidrag till

- kostnader för korrespondensundervisning på högstadie- och gymnasienivå samt material för denna undervisning enligt avtal mellan Skolverket och Liber-Hermods och
- kompletterande svensk undervisning.

Statsbidrag enligt särskilda föreskrifter lämnas

- till kostnader för resor i samband med lärares flyttning och
- till kommun som i sin grundskola eller gymnasieskola har tagit emot barn med utlandssvenska föräldrar.

Dessutom görs omföring till statsbudgetens inkomsttitel Statliga pensionsavgifter netto av medel motsvarande pensionskostnader för sådan lärare vid utlandsskola som har pensionsrätt enligt förordningen (1991:1427) om tjänstepension för vissa arbetstagare med icke-statlig anställning.

Till svenska sektionen vid Lycée International i Saint-Germain-en-Laye lämnas statsbidrag enligt särskilt regeringsbeslut.

Det samlade statliga bidraget till svensk undervisning i utlandet m.m. uppgår för budgetåret 1992/93 till ca 54 miljoner kronor.

Av dessa medel disponeras en mindre summa av Svenska institutet för bidrag till Riksföreningen Sverigekontakt för förmedling och distribution av läromedel m.m. till svenskundervisning på alla nivåer i utlandet.

5.1 Behörighet

Regeringens bedömning: Nuvarande bestämmelser om vilka barns undervisning som stödet skall avse bör gälla även i fortsättningen.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att statsbidrag till undervisning av utlandssvenska barn och ungdomar skall lämnas för barn och ungdomar som är svenska medborgare, är bosatta utanför Sverige och har svenska som normalt umgängesspråk med minst en av sina föräldrar (vårdnadshavare).

Remissinstanserna: *Skolverket*, som tillstyrker utredningens förslag, menar att även ett system där barnets status är avgörande för behörighet i vissa fall kan upplevas som orättvist. *LO* anser att nuvarande bestämmelser bör gälla. Övriga remissinstanser tillstyrker utredningens förslag.

Skälen för regeringens bedömning: Vid beräkning av lärarresurser för utlandsskolorna anges i 29 § utlandsskoleförordningen vilka elever som får medräknas i underlaget. Dessa bestämmelser är också tillämpliga för vilka elever som har rätt att kostnadsfritt få korrespondensmaterial på högstadie- och gymnasienivån.

Enligt 29 § får bara de elever medräknas för vilka åtminstone en av föräldrarna är svensk medborgare och åtminstone en av dem vistas i utlandet på grund av

1. tjänstgöring vid svensk myndighet eller organisation,
2. tjänstgöring vid internationell organisation,
3. tjänstgöring vid företag med nära anknytning till Sverige eller en i förväg tidsbegränsad tjänstgöring vid utländsk juridisk person,
4. studier eller forskning för vilka studiemedel, stipendier eller lön utgår,
5. kulturarbete på vilket vederbörandes huvudsakliga försörjning beror, eller

6. verksamhet i utlandet som i övrigt bedöms väsentlig för det svenska samhället.

Om synnerliga skäl föreligger med hänsyn till sociala förhållanden får även andra elever medräknas.

För kompletterande svensk undervisning gäller dock endast att åtminstone en av föräldrarna är svensk medborgare.

Utgångspunkten vid fastställande av kriterier för s.k. behöriga elever har varit att utlandsvistelsen skall vara motiverad av det svenska samhällets intresse för att svenskar med barn i skolåldern skall kunna rekryteras till olika slag av utlandstjänst.

Utredningen bedömer att antalet barn, som i dag inte är statsbidragsgrundande men skulle bli det som följd av den föreslagna regeländringen, inte är så stort. Däremot tror utredningen att antalet familjer vilkas barn med nuvarande regler blir att anse som icke behöriga kommer att öka, i första hand i Västeuropa.

I nuvarande statsfinansiella läge anser regeringen att storleken på bidraget till utlandsskolorna bör knytas till det nationella intresse som kan finnas att stödja verksamheten. Regeringen föreslår därför att nuvarande bestämmelser bör gälla även i fortsättningen.

Det bör vara Skolverket som i fortsättningen prövar vilka elever som skall anses behöriga på grund av sociala förhållanden. Därvid bör endast de elever räknas med som verkligen har synnerliga skäl. Sådana kan t.ex. vara att eleven måste vistas i utlandet på grund av medicinska skäl eller att familjeförhållandena ändras under elevens skolgång.

5.2 Utlandsskolorna

5.2.1 Allmänna grunder

Regeringens förslag: Utlandsskolornas verksamhet bedrivs så långt som möjligt enligt grunderna för skolan i Sverige. Läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan tillämpas. Jämkningsplanerna kan göras för att ge undervisningen en mera internationell inriktning, för att ge särskilt utrymme åt värdlandets språk och kultur och för att underlätta samverkan med ett eller flera andra nordiska länder.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Utlandsskolorna bör motsvara jämförbara skolor i det svenska offentliga skolväsendet. Grundskoleförordningen (1988:655, omtryckt 1991:1083) och gymnasieförordningen (1992:394) bör därför ligga till grund för deras verksamhet med den anpassning till de särskilda förutsättningarna som är nödvändiga.

Det bör också klarare än hittills slås fast att utlandsskolorna skall följa läroplanerna för den svenska skolan. Samtidigt finns det skäl för att utlandsskolorna skall kunna jämka timplanerna utöver vad som är generellt möjligt i Sverige. De tre särskilda skäl för jämkning som regeringen föreslår, anknyter till vad som redan i dag tillämpas vid flera utlandsskolor. Inom ramen för grundläggande föreskrifter av regeringen om jämkningar bör det vara Skolverkets uppgift att meddela närmare föreskrifter med sikte på att central prövning av enskilda fall skall kunna undvikas. Regeringens bestämmelser i detta avseende bör kunna träda i kraft redan den 1 juli 1993.

5.2.2 Etablering

Regeringens förslag: Skolverket får besluta om en utlandsskola skall vara berättigad till statsbidrag för årskurserna 1-6. Regeringen beslutar om en statsbidragsberättigad skola skall få fullt och självständigt ansvar för högre årskurser i grundskolan resp. för gymnasieundervisning.

Studiebidrag inom studiehjälpen bör lämnas till de elever som deltar i gymnasieundervisningen.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att regeringen förklarar en skola berättigad till statsbidrag, men att Skolverket beslutar om skolan skall få ansvara för högstadie- resp. gymnasieundervisning. Vidare föreslår utredningen att en större eller mindre del av undervisningen eller handledningen inte behöver äga rum vid skolan. Den kan i stället organiseras genom att "moderskolan" samverkar med en eller flera andra skolor - utlandsskolor, skolor i värdlandet eller skolor i Sverige - eller med en huvudman för distansundervisning.

Remissinstanserna: *Skolverket* anser att regeringen bör precisera kraven för ett godkännande. *SIDA* påpekar att samverkan mellan skolorna i Afrika kan vara svår att genomföra, eftersom flygförbindelserna oftast fungerar bättre med Europa än mellan många afrikanska länder.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande bestämmelser beslutar regeringen om inrättandet av en utlandsskola. Som villkor gäller att elevantalet skall vara lägst tio på grundskolans låg- och mellanstadier. Skolverket bereds alltid tillfälle att yttra sig över skolornas ansökningar. I de fall Skolverket tillstyrkt ansökningarna har regeringen beviljat statsbidrag under förutsättning att kravet på antalet elever uppfylls.

I fortsättningen bör Skolverket besluta om statsbidrag till utlandsskolorna på låg- och mellanstadierna. Normalt bör, som utredningen föreslagit, minst tio elever på låg- och mellanstadierna krävas för att en skola skall kunna få statsbidrag, men någon exakt gräns bör inte fastställas, utan varje ärende om bidrag till en ny skola bör prövas för sig med hänsyn till såväl huvudmannens egna planer och satsningar, förutsättningarna på orten som det allmänna svenska intresset av skolan i fråga.

Högstadiundervisning har hittills endast bedrivits reguljärt på sex orter. I övriga fall har undervisningen bedrivits som korrespondensundervisning. Gymnasieundervisning har - med undantag för skolan i Bryssel - endast bedrivits som korrespondensundervisning. Frågan om i vilken form de högre årskurserna i grundskolan och gymnasieundervisningen skall bedrivas är så viktig - både från ekonomisk och pedagogisk synpunkt - att regeringen bör besluta i dessa frågor. Beslutet bör innefatta vilka utbildningar som en utlandsskola får anordna. Frågan bör prövas i det årliga budgetarbetet. En reguljär undervisning för grundskolans högre årskurser och på gymnasienivå måste ha ett rimligt elevantal om undervisningen skall ske med den bredd i kursutbud som dessa nivåer förutsätter. För närvarande krävs 14 elever på högstadiet för att statsbidrag till två lärartjänster skall lämnas. Något exakt elevantal bör inte fastställas utan elevantalet får vägas in i den prövning som görs från fall till fall.

Regeringen är inte beredd att nu formalisera en sådan modell för samverkan som utredningen föreslagit. Det är rimligt och naturligt att utlandsskolor med begränsat underlag och resurser samverkar med andra utbildningsanordnare, men samarbetet mellan de olika skolorna bör få växa fram successivt och först efter ansökan från skolorna bör det bli aktuellt med beslut om en s.k. moderskola.

Skolornas rätt att anordna reguljär undervisning i grundskolans högre årskurser och på gymnasienivå bör tidsbegränsas. Därefter får förnyad prövning göras.

De skolor som anordnar reguljär undervisning bör också ha rätt att utfärda slutbetyg från grundskolan resp. avgångsbetyg från gymnasieskolan.

De gymnasieelever som deltagit i Liber-Hermöds korrespondensundervisning har av Centrala studiestödsnämnden betraktats som elever vid svensk skola och har därigenom fått studiebidrag under sin utbildningstid. Regeringen anser att de elever som deltar i gymnasieundervisning vid svensk utlandsskola skall ha rätt till studiebidrag även om sambandet med Liber-Hermöds bryts. Det bör vara regeringens uppgift att utfärda erforderliga bestämmelser om detta.

I nästa avsnitt (5.2.3) föreslås ett elevrelaterat statsbidrag för utlandsskolorna. Bidraget bör utgöra ett allmänt finansiellt stöd för undervisningen. Skolorna får själva besluta om hur undervisningen skall bedrivas i de högre årskurserna av grundskolan och på gymnasienivå. I vissa delar av t.ex. gymnasieundervisningen har skolorna då frihet att utnyttja distansundervisning.

Genom en särskild överenskommelse den 15 september 1982 (ändrad den 20 juni 1991) förekommer ett samarbete på utlandsundervisningens område mellan Finland, Norge och Sverige. Enligt överenskommelsen får i respektive lands utlandsskola vid bestämmandet av lärarresurser räknas in även elever från de andra länderna. Respektive land betalar sedan en ersättning till "världlandet". Regeringen har för avsikt att un-

5.2.3 Statsbidrag till utlandsskolor

Regeringens förslag: Statsbidraget beräknas med ett belopp per elev i dels grundskoleundervisning, dels gymnasieundervisning, dels kompletterande svensk undervisning. Beloppen fastställs av regeringen för varje budgetår.

Statsbidraget utgör ett allmänt finansiellt stöd till verksamheten vid utlandsskolan. Huvudmannen beslutar själv hur bidraget skall användas.

Särskilt statsbidrag lämnas med ett belopp motsvarande 75 % av skolans faktiska kostnader för nödvändiga undervisningslokaler.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår dessutom att statsbidraget för grundskole- resp. gymnasieundervisning i princip skall motsvara genomsnittskostnaden per elev i motsvarande undervisning i Sverige samt att kostnadsskillnader mellan olika skolorter beaktas genom att en del av schablonbeloppen indexberäknas.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker i stort sett utredningens förslag. *Svenska Utlandsskolors Förening (SUF)* och *Föreningen för Svenskar i Världen* anser att en ytterligare analys behövs av vilka faktorer som skall utgöra underlag för indexberäkningar.

Skälen för regeringens förslag: För utlandsskolorna var det genomsnittliga statsbidraget läsåret 1991/92 ca 30 % av de samlade driftkostnaderna. Återstoden täcks av elevavgifter samt bidrag från resp. skolhuvudman närstående organisationer och andra finansiärer. De tidigare statsbidragssystemen till det kommunala skolväsendet i Sverige, vilka nu inordnats i det kommunala utjämningsbidraget, innebar att staten stod för ungefär 45 % av skolkostnaderna.

I likhet med vad som hänt med det kommunala skolväsendet i Sverige hör även för utlandsskolornas del en avreglering ske. *Statsbidraget för undervisning* bör beräknas för olika undervisningsformer och kategorier, men huvudmannen bör få disponera de samlade medlen utan detaljreglering. Nuvarande statsbidrag för lärarlönekostnader samt det särskilda driftbidraget bör ersättas med ett bidragsbelopp per elev. Där i bör inräknas även det nuvarande bidraget för kostnader i samband med lärares flyttning.

Vid fastställande av schablonbelopp bör regeringen överväga om olika belopp skall användas för skolorna beroende på t.ex. storlek och geografisk belägenhet.

Medelvärdet av elevantalen under de tre närmast föregående läsåren bör utgöra grund för beräkning av undervisningsbidragen för såväl

grundskole- som gymnasieundervisning för ett visst läsår. Det bör vara regeringens uppgift att utfärda erforderliga övergångsbestämmelser.

Med en rörligare arbetsmarknad kan man utgå ifrån att det blir vanligare att människor erbjuds arbete utomlands. Detta kan få till följd att företagens intresse för att betala dyra skolavgifter minskar. Den höga frekvensen kan också leda till att människor med "vanliga" inkomster oftare får möjlighet att arbeta utomlands. Det är därför rimligt att staten ger ett visst ökat bidrag till utlandsskolorna så att elevavgifterna kan hållas på en lägre nivå än i dag. En höjning av bidraget bör bestämmas i samband med beräkningen av anslaget för budgetåret 1994/95.

Lokalbidraget uppgår i dag till 60 % av årskostnaden för de lokaler som behövs för undervisningen. För elever som deltar i korrespondensundervisning lämnas inget bidrag för lokalkostnader vid handledning. Som ett led i den samlade förstärkningen av bidraget till utlandsskolorna föreslås en höjning av bidraget till 75 % av lokalkostnaderna.

Statsbidrag för *kompletterande svensk undervisning* lämnas i dag dels för lärarlönekostnader, dels som ett allmänt driftbidrag. Bidraget uppgår i genomsnitt till ca 1 800 -1 900 kronor per elev. Statsbidraget föreslås i fortsättningen schabloniseras och beräknas med i princip oförändrat belopp per elev för den kompletterande svenska undervisning som bedrivs av en svensk utlandsskola.

Regeringen är inte beredd att föreslå en *indexreglering* av viss del av bidraget till utlandsskolorna. Svenska Utlandsskolors Förening har i sitt yttrande, bl.a. utifrån synpunkter som framkommit från skolor i Afrika, framfört att en ytterligare analys behövs av vilka faktorer som skall utgöra underlag för indexberäkningar.

Dessutom blir en indexreglering av anslaget tekniskt och administrativt krånglig. Vidare kan orättvisor uppstå även vid en indexreglering. Enligt utredningen kan en indexreglering genomföras endast om en kraftig uppräknings sker av anslaget för att inte negativa effekter skall uppstå för vissa skolor.

Huvudmannen för en utlandsskola skall även i fortsättningen ha rätt att ta ut *avgifter* för de kostnader som inte täcks via statsbidrag. Skolverket bör i sin tillsyn av utlandsskolorna bevaka att avgifterna är skäliga med hänsyn till de kostnader som skolorna har och de statsbidrag som lämnas.

Regeringen har för avsikt att i utlandsskoleförordningen införa en bestämmelse om att i det fall Skolverket konstaterar missförhållanden vid en skola skall Skolverket ha rätt att innehålla viss del av statsbidraget.

Regeringens förslag: En skola leds av en styrelse. Skolans styrelse förordnar en rektor för utbildningen. För att kunna förordnas som rektor skall man ha pedagogisk insikt som förvärvats genom utbildning och erfarenhet.

Skolans styrelse bestämmer vilka lärartjänster som skall finnas. Beträffande krav för sådan tjänst gäller vad som föreskrivs i skollagen i fråga om lärare i skolan i Sverige.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att en styrelseledamot utses av den svenska beskickningen i landet.

Utredningen föreslår dessutom att nuvarande bestämmelse om att lärare vid utlandsskola skall tjänstgöra som lärare i skolväsendet i Sverige under minst två av åtta på varande följande år skall gälla även i fortsättningen.

Remissinstanserna: *Skolverket* anser att verket liksom hittills bör utse en ledamot i styrelsen. *Skolverket* och *SUF* pekar på svårigheterna att förena fasta lärartjänster med kravet på tjänstgöring i Sverige. *Skolverket* anser att anställningsfrågorna bör ses över igen. *Högskolan i Växjö* framför att i stället för tjänstgöring i Sverige vore det önskvärt att Svenska institutet anordnade fortbildningskurser på ferietid för denna lärargrupp så att personerna kan hålla sig à jour med svenskt skolväsende och att sådana kurser var obligatoriska. *Sundsvalls kommun* anför att om schablonbidraget till utlandsskolorna även skall innefatta motsvarigheten till kommunernas medel för lokal skolutveckling bör kravet på två års tjänstgöring i Sverige inte regleras i förordningstext.

Skälen för regeringens förslag:

Ledning

Bestämmelserna om skolans styrelse bör inte ändras. Enligt regeringens uppfattning bör *Skolverket* även i fortsättningen utse en ledamot i styrelsen.

Enligt nuvarande bestämmelser i 9 § utlandsskoleförordningen är det skolans styrelse som leder verksamheten. Några statliga föreskrifter om rektor för skolan finns inte. Som regel har skolorna dock förordnat en person att fungera som rektor.

Med de ökade krav som ställs på utlandsskolan med ett schabloniserat statsbidragssystem är det rimligt att en rektorsfunktion föreskrivs. För behörighet till den bör gälla detsamma som för motsvarande funktion i den svenska skolan. Rektor kan utses bland lärarna vid en skola eller särskilt.

Antalet lärartjänster vid en utlandsskola bestäms i dag av statsbidragssystemet. Enligt 18 § utlandsskoleförordningen skall 2 kap. 3-5 §§ skollagen (1985:1100) tillämpas på dessa tjänster. För lärare vid utlandsskola har vidare gällt att de skall tjänstgöra som lärare i skolväsendet i Sverige under minst två av åtta på varandra följande år, den s.k. sexårsregeln. I det föreslagna statsbidragssystemet ankommer det på skolans styrelse att ta ställning till hur tillgängliga medel skall utnyttjas och följaktligen bl.a. bedöma behovet av och innehållet i lärartjänster. Den uppdelning av statsbidragstjänster och lokala tjänster som finns i dag bortfaller således. För lärartjänsterna skall liksom hittills de generella behörighetsföreskrifterna för läraranställning i Sverige gälla.

I 1993 års budgetproposition (prop. 1992/93:100 bil. 9 s. 25) har föreslagits en ändring av 2 kap. 4 § skollagen (1985:1100) som bl.a. innebär ett krav på att lärare inom det svenska offentliga skolväsendet skall ha nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen, dvs. de nationella styrdokumentet för skolan. Med en sådan skrivning i skollagen anser regeringen att kravet på tjänstgöring i Sverige under minst två av åtta på varandra följande år, den s.k. sexårsregeln, kan utgå.

Skolverket bör i sin tillsyn fästa stor uppmärksamhet vid att lärarna är förtrogna med den svenska skolan. Om skolorna så önskar och den arbetsrättsliga lagstiftningen i resp. land medger det kan tidsbegränsade anställningar ändå tillämpas i framtiden utan någon svensk föreskrift om det.

Som en service till skolorna bör Skolverket erbjuda dem att annonsera de lediga lärartjänsterna. Enligt nuvarande bestämmelser skall Skolverket kungöra tjänsterna lediga. Tjänsterna bör även fortsättningsvis tillsättas av skolans styrelse. Därvid bör även hänsyn tas till meriter av särskild betydelse vid den aktuella skolan, t.ex. visst slag av utlandserfarenhet.

Av största betydelse för de svenska utlandsskolorna är att de kan rekrytera lärare från Sverige. Före kommunaliseringen av lärartjänsterna i Sverige fanns en föreskrift om att kommunerna borde ge lärare ledighet för tjänstgöring vid utlandsskola. Under det senaste året har det inträffat att lärare vägrats tjänstledighet av sin kommun för att uppehålla eller flytta till en tjänst vid utlandsskola. Enligt regeringens uppfattning är det av nationellt intresse att lärare ges tjänstledighet för tjänstgöring vid utlandsskola för att dessa skolor skall kunna fungera. Det borde också vara av värde för en kommun att ha lärare med erfarenheter från andra länder, eftersom de vid återkomsten till Sverige kan utnyttjas i den egna skolans internationaliseringsverksamhet. Det borde därför vara en självklarhet att kommunerna beviljar lärarna tjänstledighet. Någon statlig reglering som garanterar sådan rätt till tjänstledighet är dock föga förenlig med kommunernas fullständiga arbetsgivaransvar för lärarna och bör därför inte komma i fråga.

Hittills har staten betalat medel motsvarande pensionskostnader för sådan lärare vid utlandsskola som har pensionsrätt enligt förordningen (1991:1427) om tjänstepension för vissa arbetstagare med icke-statlig anställning. Med den allmänna avreglering som skett för lärartjänster i Sverige bör det vara utlandsskolornas uppgift att svara för lärarnas sociala förmåner. För en samordning av eventuella försäkringar o.d. borde Svenska Utlandsskolors Förening som intresseorganisation kunna medverka. Det elevbaserade undervisningsbidrag som föreslås för utlandsskolorna bör därför inkludera nuvarande bidrag för lönekostnads-pålägg och tilläggs-pensionsavgifter. Det bör vara regeringens uppgift att besluta om erforderliga övergångsbestämmelser.

5.3 Distansundervisning

Regeringens bedömning: Skolverket bör som hittills träffa överenskommelse med en huvudman för distansundervisning (korrespondensundervisning) om ersättning till denne för sådan undervisning. Överenskommelsen bör också säkerställa att ett material för distansundervisning för grundskolans högre årskurser finns tillgängligt.

Den som är behörig, är i grundskole- eller gymnasieålder och inte är elev vid svensk utlandsskola, bör ha rätt att kostnadsfritt få material för distansundervisning enligt den nyss nämnda överenskommelsen samt om möjligt delta i anordnad handledning.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att avtalet även skall inkludera kostnader för handledning som i varje enskilt fall kan organiseras på platsen.

Remissinstanserna: *Liber-Hermods* anser att arbetsgivaransvaret för handledare måste läggas på den lokala skolstyrelsen.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt nuvarande ordning har den som inte är elev vid svensk utlandsskola och uppfyller villkoren om behörighet enligt 29 § utlandsskoleförordningen rätt att kostnadsfritt få material för korrespondensundervisning enligt beslut av Skolverket. Skolverket sluter för varje läsår avtal med *Liber-Hermods* om den ersättning som skall lämnas för de elever som har rätt till sådant material. Det är Skolverket som prövar om eleven är behörig och betalar ut ersättningen till *Liber-Hermods* för elevens korrespondensmaterial. För handledning fastställer Skolverket varje läsår antalet lärarveckotimmar enligt föreskrifter i 36 § utlandsskoleförordningen utifrån antalet s.k. behöriga elever.

Enligt regeringens bedömning bör, som redovisas närmare i avsnitt 5.6, inte något nytt centralt organ anförtros fördelning av statsbidrag och andra administrativa uppgifter. Skolverket bör därför även i fort-

sättningen pröva vilka elever som har rätt att kostnadsfritt få material för distansundervisning. Vidare bedömer regeringen det som mest lämpligt att Skolverket även beslutar om bidrag för handledning vid distansundervisningen.

Skolverket bör träffa avtal med huvudman för distansundervisning efter anbudsförfarande.

För grundskolenivån kan det knappast finnas någon marknad utöver den som utlandseleverna utgör. Staten måste därför ta ett grundläggande ansvar för att ett material för grundskolans högre årskurser finns tillgängligt. Skolverkets avtal med berörd huvudman för distansundervisning bör därför även innefatta en garanti att ett sådant material finns tillgängligt.

Om en huvudman för distansundervisning skall ges rätt att - som Liber-Hermods i dag - sätta och utfärda betyg, måste detta ske genom beslut av regeringen i varje enskilt fall.

5.4 Kompletterande svensk undervisning och svensk undervisning vid utländsk skola

Regeringens förslag: Till annan huvudman för kompletterande svensk undervisning än en svensk utlandsskola lämnas bidrag med ett belopp per behörig elev under förutsättning att eleven inte deltar i annan av svenska staten understödd undervisning i svenska.

Regeringen beslutar, efter prövning av varje särskilt fall, om statsbidrag till utländsk skola som har svenska elever och anordnar undervisning i svenska och om Sverige.

Det särskilda statsbidraget till undervisning i Swedish Culture upphör.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *SUF* och *Föreningen för Svenskar i Världen* anser att statsbidraget för kompletterande svensk undervisning bör vara det samma oavsett om huvudmannen är en svensk utlandsskola eller en särskild förening.

Skälen för regeringens förslag:

Kompletterande svensk undervisning

Kompletterande svensk undervisning är en väg att ge svenska elever i utländska skolor möjlighet att bevara och utveckla kunskaper i svenska och om Sverige. Den kan bedrivas antingen vid en utlandsskola (jfr avsnitt 5.2.3) eller med en särskild lokal huvudman.

I avsnitt 5.2.3 har föreslagits att bidraget för kompletterande svensk undervisning, när den bedrivs vid svenska utlandsskolor, skall beräknas

som ett schablonbidrag per elev. Den kompletterande undervisning som anordnas utanför utlandsskolorna har kostnader för lokaler m.m., som inte finns på motsvarande sätt för den undervisning som är knuten till utlandsskolor.

Regeringen anser det därför vara motiverat med ett högre bidrag för den undervisning som anordnas med lokal huvudman.

För att ge ökad stadga till denna till antalet elever största och också mest spridda delen av den svenska utlandsundervisningen avser regeringen att ge Skolverket i uppdrag att utfärda en kursplan för undervisningen. Ett sådant centralt dokument bör vara ett stöd för organiserandet av kompletterande svensk undervisning på de många orter, där möjligheter att anknyta till en svensk utlandsskola eller någon annan svensk pedagogisk organisation helt saknas.

Svensk undervisning vid utländsk skola

Den svenska sektionen vid Lycée International i S:t Germain-en-Laye är hittills det enda exemplet på sådan undervisning. Vid denna skola finns sektioner för olika länder med elever som i princip kommer från resp. land. Undervisningen följer till större delen en gemensam fransk timplan, men varje sektion disponerar ett antal veckotimmar för undervisning i sitt lands språk, historia, litteratur etc. Till den svenska sektionen vid lycéet utgår statsbidrag enligt särskilt regeringsbeslut.

Modeller av detta slag bör kunna utvecklas också i andra sammanhang och regeringen bör då kunna medge bidrag för den svenska delen av undervisningen.

Swedish Culture

Statsbidrag till Swedish Culture utgår enligt förordningen (SKOLF.S 1991:36) om statsbidrag till kostnader för undervisning i ämnet Swedish Culture i anslutning till gymnasieskola i utlandet. Syftet har varit att ge svenska elever i utländska skolor en orientering om svensk kultur och svenskt samhälle. Sådan undervisning bedrivs innevarande läsår endast på sju orter. Enligt regeringens uppfattning bör det särskilda statsbidraget upphöra. Ifrågavarande undervisning bör kunna tillgodoses inom ramen för kompletterande svensk undervisning eller genom korrespondensundervisning i första hand i svenska.

Regeringens förslag: Till en kommun eller ett landsting som i sin grundskola eller gymnasieskola tar emot utlandssvenska elever skall statsbidrag lämnas med belopp per elev och termin som regeringen fastställer.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit att bidragsbeloppen skall vara desamma som de som tillämpas för utlandsskolorna.

Remissinstanserna instämmer i stort sett i utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Hittills har statsbidrag för utlandssvenska elever lämnats till kommunerna med belopp motsvarande de tidigare statliga bestämmelserna för interkommunal ersättning.

Det bör ankomma på regeringen att besluta om bidragets storlek utan att det för den skull behöver vara någon koppling till storleken av bidraget till svenska utlandsskolor.

När det gäller riksinternatskolorna avser regeringen att ta upp dem till behandling i en senare proposition i vår.

5.6 Administration, tillsyn och utveckling

Regeringens bedömning: Skolverket skall svara för administrativa uppgifter, uppföljning och utvärdering samt ha tillsyn över utlandsundervisningen.

Utlandsskolorna omfattas av Skolverkets ansvar för nationell skolutveckling

De medel som Skolverket disponerar för lärarfortbildning skall kunna tas i anspråk också för insatser som avser utlandsskolorna.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att en ideell förening, bildad av intressenter i utlandsundervisningen, anförtros uppgiften att svara för fördelning av statsbidrag och andra administrativa uppgifter samt informations- och serviceuppgifter som rör undervisningen av utlandssvenska barn och ungdomar.

Remissinstanserna: Förslaget om en ideell förening avstyrks av *RRV, Malmö, Norrköpings och Ljusdals kommuner, TCO, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund* och *SAF, Statskontoret, Piteå kommun* och *Landstinget i Kalmar län* är tveksamma. *SAF* föreslår att en rådgivande nämnd inrättas som stöd till den centrala myndigheten för utlandsundervisningen.

Skälen för regeringens bedömning: Flera remissinstanser har avstyrkt förslaget att en ideell förening ges ansvar för utlandsundervisningen.

Med hänsyn härtill bör inte detta förverkligas. Det naturliga blir då att Skolverket även i fortsättningen svarar för administrativa uppgifter för utlandsundervisningen såsom godkännande, kontroll, beslut om och utbetalning av statsbidrag.

Regeringen utgår ifrån att Skolverket i frågor om utlandsundervisningen håller en nära kontakt med Svenska Utlandsskolors Förening. Någon särskild nämnd torde därför inte behövas.

För att utlandsskolorna skall kunna hävdas vara inte bara formellt utan också reellt jämförbara och likvärdiga med de svenska skolorna måste Skolverket ägna uppmärksamhet åt undervisningens innehåll och kvalitet samt överväga vilka utvecklingsinsatser som kan göras. Det är vidare väsentligt att de erfarenheter som görs vid utlandsskolorna beaktas och nyttiggörs i utvecklingen av den svenska skolan i stort.

Med ett bidragsbelopp per elev för utlandsundervisningen och frihet för skolans styrelse att besluta om användningen kan skolorna, liksom skolhuvudmän i övrigt, disponera vissa medel för fortbildning. Skolverket bör även kunna använda viss del av de medel som anvisas under anslaget B 6. Fortbildning m.m. också för anordnande av fortbildning för personal vid utlandsskolorna.

6 Genomförande m.m.

Regeringens förslag: Under åttonde huvudtitelns reservationsanslag B 4. Stöd för utveckling av skolväsendet anvisas budgetåret 1993/94 16 miljoner kronor utöver vad som föreslagits i prop. 1992/93:100 bil. 9.

Skälen för regeringens förslag: De förslag regeringen redovisar i avsnitten 2-4 bör kunna genomföras den 1 juli 1993. Detta fordrar medelsanvisningar utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen.

Enligt vad regeringen tidigare redovisat (avsnitt 2.2) föreslås en förstärkning av resurserna för lärares, skolledares och elevers internationella kontakter m.m. Regeringen beräknar ett belopp om 14 miljoner kronor för ändamålet.

Vidare föreslår regeringen att ett belopp om sammanlagt 2 miljoner kronor anvisas för

- en funktion som kan ge råd och stöd till huvudmän och enskilda skolor när det gäller internationella kontakter (avsnitt 2.1),
- introduktionskurser i svenska för elever från utlandet som tas emot i gymnasieskolan (avsnitt 2.4.2),
- vissa statsbidrag till avgifter för IB-utbildning (avsnitt 4) och
- Skolverkets administration och utökade tillsyn m.m. av utlandsskolorna (avsnitt 5.6).

För nästa budgetår bör de ökade medlen för här redovisade ändamål beräknas under *cu* anslag. Regeringen föreslår därför att under åttonde huvudtitelns reservationsanslag B 4. Stöd för utveckling av skolväsendet anvisas 16 miljoner kronor utöver vad som föreslagits i 1993 års budgetproposition (prop. 1992/93:100 bil. 9).

Vad gäller bidrag till utlandsundervisningen (avsnitt 5) måste beräkningar av statsbidragen göras utifrån här redovisade förslag och riksdagens ställningstagande därtill. Regeringen avser återkomma till riksdagen i denna fråga i 1994 års budgetproposition. Redovisade ändringar i statsbidragssystemet för utlandsundervisningen bör därför genomföras först från den 1 juli 1994.

7 Ärendet till riksdagen

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100),
2. godkänner riktlinjerna för statsbidrag till utlandsundervisningen (avsnitt 5),
3. under åttonde huvudtitelns reservationsanslag *Stöd för utveckling av skolväsendet* för budgetåret 1993/94 anvisar 16 000 000 kronor utöver vad som föreslagits i prop. 1992/93:100 bil. 9.

Förslag till

Lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)
dels att 5 kap. 5, 13, 16 och 20 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 5 kap. 26 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap. Gymnasieskolan

5 §¹

Varje kommun är skyldig att erbjuda utbildning på nationella program för samtliga de ungdomar i kommunen som avses i 1 § första stycket förutsatt att de

1. har slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande och
 2. inte tidigare har gått igenom utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning.
2. inte tidigare har gått igenom utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning *eller avlagt International Baccalaureate (IB).*

Erbjudandet skall omfatta ett allsidigt urval av nationella program. Antalet platser på de olika programmen och deras grenar skall anpassas med hänsyn till elevernas önskemål.

Erbjudandet skall avse utbildning som anordnas inom kommunen eller i en annan kommun eller ett annat landsting i enlighet med samverkansavtal. Två eller flera kommuner som gemensamt erbjuder en utbildning på ett nationellt program bildar ett samverkansområde för den utbildningen. Kommuner som har sluit samverkansavtal med ett landsting om en viss utbildning bildar ett samverkansområde för den utbildningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får bestämma att särskilda krav på förkunskaper skall gälla för lokala grenar eller utbildningar på främmande språk.

¹ Senaste lydelse 1992:599.

13 §²

Varje kommun är skyldig att erbjuda gymnasieutbildning i form av specialutformade program eller individuella program för de ungdomar i kommunen som avses i 1§ och som inte har tagits in på något nationellt program. I fråga om elever från särskolan gäller skyldigheten dock endast individuella program och endast om eleven vid prövning enligt 6 kap. 7 § inte tas emot i särskolan, därför att eleven bedöms kunna gå i gymnasieskolan.

Varje kommun är skyldig att erbjuda gymnasieutbildning i form av specialutformade program eller individuella program för de ungdomar i kommunen som avses i 1§ och som inte har tagits in på något nationellt program eller har avlagt *International Baccalaureate (IB)*. I fråga om elever från särskolan gäller skyldigheten dock endast individuella program och endast om eleven vid prövning enligt 6 kap. 7 § inte tas emot i särskolan, därför att eleven bedöms kunna gå i gymnasieskolan.

Ett specialutformat program bör i fråga om utbildningens nivå motsvara ett nationellt program och därmed kunna ligga till grund för fortsatt utbildning på högskolenivå eller för yrkesverksamhet.

Ett individuellt program kan

1. syfta till att stimulera eleven att senare gå över på ett nationellt program eller ett specialutformat program,
2. göra det möjligt för ungdomar att förena en anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av vissa ämnen i gymnasieskolan,
3. avse utbildning för udda yrken och
4. möta speciella behov hos eleven.

Utbildningen på ett specialutformat eller ett individuellt program skall följa en plan, som skall fastställas av styrelsen för utbildningen. I fråga om sådana individuella program som avses i tredje stycket 2 får regeringen föreskriva att utbildningen i skolan skall omfatta minst vissa av de ämnen som anges i timplanerna i bilaga 2.

16 §³

Den som har tagits in på ett nationellt program i gymnasieskolan och påbörjat det, har rätt att fullfölja sin utbildning på det programmet i kommunen eller inom samverkansområdet eller, om utbildningen har ett landsting som huvudman, inom det landstingsområdet. Detta gäller även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under studietiden.

Dessa bestämmelser gäller också i fråga om utbildning på en viss gren, om eleven har tagits in på ett program och därvid getts garanti för att senare bli intagen på den grenen.

² Senaste lydelse 1992:599.

³ Senaste lydelse 1992:599.

Rätten att fullfölja utbildningen enligt första stycket gäller även efter ett studieavbrott på högst ett läsår för studier utomlands. Detsamma gäller i fråga om grengaranti enligt andra stycket, såvida inte skolhuvudmannen vid utfärdandet av garantin gjort uttryckligt förbehåll mot dess giltighet i händelse av studieavbrott.

20 §⁴

Den som har påbörjat en utbildning på ett specialutformat eller ett individuellt program i en kommun har rätt att fullfölja programmet enligt den plan som fanns när utbildningen inleddes.

Om eleven har medgivit att programmet ändras, har han rätt att fullfölja utbildningen på det ändrade programmet.

Rätten att fullfölja utbildningen gäller även efter ett studieavbrott på högst ett läsår för studier utomlands.

26 a §

En elevs hemkommun är skyldig att betala ersättning för kostnader för elevens utbildning till anordnare av utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB). Skyldigheten gäller dock endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då IB-utbildningen började och endast om utbildningsanordnarens avgifter till International Baccalaureate Office (IBO) betalas av staten.

Om parterna inte kommer överens om annat skall ersättning utgå med ett belopp som regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer beslutar.

⁴ Senaste lydelse 1992:599.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.
 2. Utan hinder av bestämmelserna i punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1991:1107) om ändring i skollagen (1985:1100) gäller bestämmelserna om rätt att fullfölja utbildningen efter ett studieavbrott för studier utomlands endast de elever som går på ett program.

Utredningens utgångspunkter (kap. 2)

Skolan har en nyckelroll när det gäller att ge alla unga en grund för att leva i en alltmer internationaliserad värld. Utbildningens mål och innehåll måste utvecklas med internationalismen som ett förtecken.

Det finns allt fler beröringspunkter mellan den svenska skolans internationalisering och svenska elevers utlandskontakter å ena sidan, insatser för utlandssvenska barn och ungdomar å den andra. När det gäller finansieringen av förslagen anser utredningen att förslagen måste ses i ett vidare perspektiv än enbart utbildningsbudgetens.

Utbyten och andra internationella kontakter (kap. 3)

Intresset för skolutbyten o.d. har ökat de senaste åren, i första hand inom ramen för det europeiska samarbetet. EG/EU kan komma att utveckla program inom detta område.

Också i den svenska skolan har intresset ökat för internationella skolkontakter, både i form av resor och med hjälp av bl.a. datakommunikation.

1. Skolkontakter

Internationella kontakter måste ses som en del av skolans reguljära verksamhet. Men det finns skäl att uppmuntra kommuner och skolor, som gör utbyten och tar andra kontakter. *Utredningen föreslår* att 15 miljoner kronor anvisas för att stödja projekt som ger goda exempel på utnyttjande av utbyten och andra internationella kontakter som en del av undervisningen. Medlen bör disponeras av Skolverket. En förutsättning för stöd bör vara att kommunen betalar lika mycket av egna medel.

Varje kommun och varje skola skall självklart bära ansvaret för sina internationella kontakter och för den praktiska hanteringen av dem. Enligt utredningen finns det ett behov av centrala insatser för att underlätta och stödja kommuner och skolor i denna verksamhet. *Utredningen föreslår* att ett centrum för internationell kontaktverksamhet på skolområdet upprättas.

Organisationen för det föreslagna centret bör lösas i anslutning till en översyn inom utbildningsdepartementet av ansvarsfördelningen beträffande information om utlandsstudier, internationella kontakter m.m. mellan Svenska Institutet (SI), Centrala studiestödsnämnden (CSN), Verket för högskoleservice (VHS) och Skolverket.

2. Elevkontakter

Antalet svenska ungdomar på gymnasienivå, som studerar utomlands, är i dag väsentligt större än antalet utländska elever i Sverige. Förutsättningarna att ta emot utländska elever i gymnasieskolan måste därför förbättras. *Utredningen föreslår*

- att inordnandet av utbyteselever och andra utländska elever i gymnasieskolans studieorganisation underlättas genom att begreppet "extra elev" återinförs,

- att kommuner som tar emot extra elever inom av statsmakterna prioriterade utbytesprogram m.m. skall få särskilda medel för dessa elever samt

- att det skall ses som en angelägenhet för kommunen att, på samma sätt som den i vissa fall måste betala för sina ungdomars utbildning i annan kommun, bekosta sådan utländsk utbildning som saknar motsvarighet i Sverige.

Den helt övervägande delen av de svenska ungdomar, som studerar ett år utomlands på gymnasial nivå, gör detta i engelskspråkiga länder utanför Europa. *Utredningen föreslår* att diskussioner tas upp med i första hand Tyskland och Frankrike om utbytesprogram eller andra anordningar som ökar möjligheterna för svenska gymnasister att förlägga ett studieår till dessa länder.

3. Lärar- och skollärdarkontakter

Även om internationaliseringssträvandena ges hög prioritet i lärarfortbildningen, är det angeläget att förbättra enskilda lärares m.fl. möjligheter till internationella kontakter. De statliga insatserna i detta syfte bör också koncentreras. *Utredningen föreslår* att sammanlagt 15 miljoner kronor (inkl. 3,5 miljoner kronor som redan disponeras av dels Svenska institutet, dels Skolverket) anvisas till stipendier för att främja lärares m.fl. internationella kontakter. Medlen bör disponeras av Svenska institutet.

Tillgodoräknande av utlandsstudier (kap. 4)

De flesta internationella överenskommelser om tillgodoräknande av utlandsstudier gäller fullständiga utbildningar. Huvudfrågan för utredningen har varit hur ett studieår i annat land skall kunna tillgodoräknas som en del av utbildningen i gymnasieskolan. De flesta som läser ett år utomlands i dag förlänger sin totala studietid med detta år. Det finns inte några bestämmelser om tillgodoräknande, inte heller någon rätt att efter ett utlandsår återvända till den studieväg man lämnat.

Utredningen föreslår

- att en elev i gymnasieskolan skall ha rätt till ett års ledighet för utlandsstudier,

- att skolan, när eleven återvänder, skall eftersträva dels att tillgodöräknas så mycket som möjligt av de utländska studierna, dels att organisera de fortsatta studierna så att hänsyn tas till de kunskaper, som eleven skaffat sig utomlands, och så att omfattningen av kompletterande studier begränsas till det nödvändiga,
- att utlandsstudier, för vilka en elev haft ledighet, skall anges i avgångsbetyg från gymnasieskolan samt
- att universitet och högskolor vid bedömningen av sökandes förkunskaper skall ta hänsyn till också sådana utlandsstudier på gymnasienivå som inte har formellt tillgodöräknats i gymnasieskolan.

Studiestöd för utlandsstudier (kap. 5)

Studiestöd för utlandsstudier på gymnasienivå utgår i dag generellt till dem som studerar i Norden. I övrigt utgår stöd dels till ungdomar som är bosatta utomlands med sina föräldrar, om minst en av dessa har yrkesmässig anknytning till Sverige, dels till elever i sådan klart yrkesinriktad utbildning som saknar motsvarighet i Sverige.

Frågan om ökade möjligheter till studiestöd på gymnasienivå också utanför Norden har diskuterats de senaste åren, och statsmakterna har uttalat sig positivt i frågan. CSN förde i samband med 1991 års anslagsframställning fram vissa förslag. Dessa har överlämnats till utredningen.

1. Svenska gymnasisters utlandsstudier under kortare tid

Utredningen anser det angeläget att möjligheterna för svenska gymnasister att få studiestöd för ett års utlandsstudier ökas. *Utredningen föreslår* att studiebidrag och ett merkostnadstillägg skall utgå till svenska ungdomar för högst ett års studier på gymnasial nivå utomlands. Studiebidraget skall utgå med samma belopp som i Sverige och merkostnadstillägget inledningsvis med 1 150 kronor i månaden.

2. Svenska ungdomars längre utlandsstudier

Utredningen anser en ökning av möjligheterna till studiestöd motiverad när det gäller internationellt inriktad utbildning. *Utredningen föreslår* att studiebidrag och merkostnadstillägg skall utgå i högst tre år till svenska elever i internationellt inriktad utbildning i annat land, efter prövning av den enskilda utbildningen. Därtill skall stöd även i fortsättningsen utgå för dels studier i Norden, dels yrkesinriktad utbildning som saknar motsvarighet i Sverige.

3. Utlandssvenska ungdomars studier

När det gäller utlandssvenska ungdomar innebar CSN:s förslag ett närmande till reglerna för de familjepolitiska stöden och därmed en viss försämring av möjligheterna till studiestöd. Utredningen anser att stu-

diestödet måste kunna utnyttjas också för att främja internationaliserings syften, som är utbildningspolitiskt motiverade. *Utredningen föreslår* att bestämmelserna om studiestöd för studier på gymnasial nivå till utlandssvenska ungdomar ses över tillsammans med bestämmelserna om barnbidrag m.m. för utlandssvenska familjer.

Det statliga stödet till inackordering för gymnasieelever är numera inordnat i det generella stödet till skolan i kommunerna. *Utredningen anser* att samma modell bör tillämpas för de svenska utlandsskolorna och *föreslår*

- att för elever i gymnasieundervisning vid svenska utlandsskolor medel motsvarande studiestödets merkostnadstillägg skall anvisas som en del av statsbidraget till skolhuvudmannen samt
- att för andra utlandssvenska elever, som är berättigade till studiehjälp, merkostnadstillägg skall utgå, om eleven reser mellan skolan och hemmet eller är inackorderad.

Undervisning av utlandssvenska barn och ungdomar (kap. 6)

För att det skall vara möjligt att rekrytera svenskar med barn i skolåldern till arbetsuppgifter i andra länder är det viktigt att det i dessa länder finns tillgång till undervisning som motsvarar den svenska skolans.

Utredningen utgår från att statsbidrag även i fortsättningen bara skall utgå för i någon mening svenska - eller vid nordisk samverkan nordiska - utbildningsalternativ.

Utredningen förordar en radikal förenkling av statsbidragssystemet med en ökad frihet för huvudmän och skolor att utnyttja resurserna. Vidare anser utredningen att statens roll i förhållande till utlandsundervisningen bör utformas efter mönster av dess roll i förhållande till de kommunala och fristående skolorna.

1. Behörighet

Behörighetsreglerna går i dag ut på att försöka definiera utlandssvenska familjers anknytning till Sverige genom att ange sysselsättningar som det i någon mening är ett samhällsintresse att svenska medborgare ägnar sig åt utomlands. Det har emellertid blivit allt svårare att utforma hållbara sådana bestämmelser. Enligt utredningens bedömning kommer det att bli än svårare med den utveckling som kan förutses på i första hand den europeiska arbetsmarknaden.

Utredningen menar dessutom att principerna för statligt stöd bör utgå från elevens behov och intresse, inte från föräldrarnas skäl för att lämna Sverige eller deras sätt att försörja sig i det land där de bor.

Utredningen föreslår att i underlaget för statsbidrag - i de kategorier som anges nedan - skall ingå barn och ungdomar, som är svenska medborgare, är bosatta utanför Sverige och har svenska som normalt umgängesspråk med minst en av sina föräldrar (vårdnadshavare).

2. Utlandsskolorna

A. Allmänna grunder

Utredningen föreslår

- att utlandsskolornas verksamhet så långt möjligt skall bedrivas enligt grunderna för skolan i Sverige,
- att läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan skall tillämpas men jämkningar i timplanerna kunna göras:
 - a) för att ge undervisningen en mera internationell inriktning,
 - b) för att ge särskilt utrymme åt värdlandets språk och kultur och
 - c) för att underlätta samverkan med ett eller flera andra nordiska länder.

B. Etablering

Utredningen föreslår att en utlandsskola skall förklaras berättigad till statsbidrag av regeringen.

I praktiken kommer sådana ärenden att handla om inrättande av låg- och mellanstadieundervisning. Varje skola bör kunna ha elever också i högstadie- och gymnasieundervisning. I den mån skolan inte själv kan klara av den undervisning eller handledning som behövs, får den samverka med en eller flera andra skolor - utlandsskolor, skolor i värdlandet eller skolor i Sverige - eller med en organisation för distansundervisning. Tecknet på att en utlandsskola har ett självständigt ansvar också för högstadie- eller gymnasieundervisning blir då att den har rätt att utfärda slutbetyg från grundskolan resp. avgångsbetyg från gymnasieskolan, i förekommande fall också för elever vid andra skolor, med vilka den samverkar. *Utredningen föreslår* att Skolverket skall besluta om huruvida en statsbidragsberättigad utlandsskola skall få fullt och självständigt ansvar för högstadie- resp. gymnasieundervisning.

C. Statsbidrag

Utredningen anser starka skäl tala för att utlandsskolorna får resurser på en nivå i princip motsvarande vad de kommunala och fristående skolorna i Sverige får och *föreslår*

- att statsbidraget för grundskole- resp. gymnasieundervisning i princip skall motsvara genomsnittskostnaden per elev i motsvarande undervisning i Sverige,
- att statsbidraget till en utlandsskola skall vara ett allmänt finansiellt stöd till verksamheten vid skolan och att således huvudmannen själv skall få besluta hur de anvisade medlen skall utnyttjas,
- att statsbidraget beräknas med ett schablonbelopp per elev i dels grundskoleundervisning, dels gymnasieundervisning, dels kompletterande svensk undervisning samt
- att dessa belopp fastställs i det årliga budgetarbetet, de två förstnämnda utifrån aktuell statistik rörande skolan i Sverige.

Utredningen utgår från en genomsnittskostnad av 49 000 kronor per elev i grundskole- och 46 000 kronor i gymnasieundervisning. Beloppet innefattar då alla slag av kostnader som för den svenska skolan täcks av kommunen med hjälp av statsbidrag. Med hänsyn till de mycket skiftande förutsättningarna i fråga om lokaler anser utredningen det emellertid inte lämpligt att innefatta lokalkostnader i schablonerna. *Utredningen föreslår* att medel för lokaler skall anvisas särskilt till varje skola med ett belopp motsvarande 75 % av skolans faktiska kostnader för nödvändiga lokaler.

För den kompletterande svenska undervisningen vid utlandsskola räknar utredningen med ett schablonbelopp av 1 800-1 900 kronor per elev, motsvarande nuvarande genomsnittskostnad.

I dag tas i statsbidragssystemet ingen hänsyn till de betydande skillnaderna i levnadskostnader mellan olika skolorter. *Utredningen föreslår* att kostnadsskillnaderna mellan olika skolorter beaktas genom att en del av schablonbeloppen i första hand personalkostnaderna, indexregleras.

D. Lärare

I det föreslagna systemet finns inte längre någon koppling mellan statsbidrag och lärartjänster. *Utredningen föreslår*

- att undervisningen i så stor utsträckning som är möjligt skall fullgöras av innehavare av fasta lärartjänster och
- att styrelsen skall bestämma vilka lärartjänster som skall finnas vid en skola.

Utlandsskolorna kan inte fungera som en del av det svenska skolväsendet utan ett samspel med skolan i Sverige i fråga om lärare. De regler som finns om att lärare vid utlandsskola efter ett visst antal år skall tjänstgöra i Sverige bör därför finnas kvar. Utlandsskolornas möjligheter att rekrytera lärare från skolan i kommunerna måste vidare säkras. *Utredningen föreslår*

- att den som är lärare vid utlandsskola normalt skall tjänstgöra som lärare i skolväsendet i Sverige under minst två av åtta på varandra följande år samt
- att den som är lärare i skolväsendet i en kommun hör medges upp till sex års ledighet för tjänstgöring vid utlandsskola.

Utredningen anser det också viktigt för möjligheterna att rekrytera lärare och rektorer till utlandsskolorna att tjänstgöring där värderas på i princip samma sätt som statlig och kommunal tjänst och *föreslår* att värdet av tjänstgöring vid utlandsskola i olika sammanhang i Sverige ses över i särskild ordning.

3. Distansundervisning

Flertalet av dagens korrespondenselever blir enligt utredningens modell elever vid resp. utlandsskola. Varje skola får ta ställning till behovet av distansundervisning för sina elever och bekosta sådan undervisning inom ramen för sitt statsbidrag. De skolor som samverkar med andra -

och alltså omfattas av beslut av Skolverket om rätt att utfärda betyg - bör ha frihet att välja samarbetspartner också i fråga om distansundervisning. För övriga skolor anser utredningen att samma ordning bör gälla som för den "rena" distansundervisningen. *Utredningen föreslår*

- att behöriga elever i grundskole- och gymnasieålder, som inte går i svensk skola, skall ha rätt att kostnadsfritt få material för och delta i distansundervisning samt

- att Skolverket skall träffa överenskommelse med en huvudman för distansundervisning om att denne skall svara för sådan undervisning för berörda elever.

För grundskolenivån kommer det - i motsats till vad som gäller för gymnasienivån - inte att finnas någon marknad för distansundervisning utöver den som utlandseleverna utgör. I detta läge måste staten ta ett grundläggande ansvar. *Utredningen föreslår* att Skolverkets överenskommelse med en huvudman för distansundervisning också skall syfta till att garantera att ett material för högstadiundervisning per distans finns tillgängligt.

4. Kompletterande svensk undervisning

Utredningen föreslår att statsbidrag till kompletterande svensk undervisning skall lämnas till huvudman, som inte är utlandsskola, med ett schablonbelopp per behörig elev.

Denna undervisning har högre kostnader per elev än den kompletterande undervisningen vid utlandsskola. *Utredningen* anser en viss förstärkning av resurserna motiverad och *räknar med ett* genomsnittsbelopp av 2 400 kronor per elev.

5. Svensk undervisning vid utländsk skola

Modeller liknande den vid Lycée International i Saint Germain-en-Laye bör kunna utvecklas också i andra sammanhang. *Utredningen föreslår* att regeringen, efter prövning av varje särskilt fall, skall kunna besluta om statsbidrag till utländsk skola med svenska elever, som anordnar undervisning i svenska och om Sverige.

6. Skolgång i Sverige

Valfrihet för utlandssvenska familjer bör enligt utredningens mening innefatta också alternativet skolgång i Sverige. *Utredningen föreslår* att kommun eller landsting, som i sin skola tar emot utlandssvenska elever, skall få statsbidrag för dem enligt samma schabloner som de som tillämpas för utlandsskolorna.

7. Central organisation

Skolverkets uppgifter i fråga om utlandsskolorna bör vara i princip desamma som i fråga om skolorna i Sverige. Det innebär en tyngdpunkt

på tillsyn, uppföljning och utvärdering samt på allmän skolutveckling. Skolverket bör i linje härmed avlastas de administrativa uppgifterna rörande utlandsundervisningen.

Samtidigt finns det behov av ett centralt organ, som kan fungera som länk mellan utlandsskolorna och det svenska skolsamhället, företräda utlandsundervisningen i olika sammanhang och svara för informations- och serviceuppgifter av skilda slag till både utlandsskolor och allmänhet. *Utredningen föreslår*

- att en planerad ideell förening, preliminärt kallad Föreningen för Utlandsundervisning (FFU), anförtros fördelningen av statsbidrag och andra administrativa uppgifter samt informations- och serviceuppgifter som rör undervisningen av utlandssvenska barn och ungdomar,
- att Skolverket skall ha tillsyn över samt svara för uppföljning och utvärdering av utlandsundervisningen,
- att utlandsskolorna skall vara skyldiga att lämna det underlag som Skolverket behöver för detta ändamål,
- att utlandsskolorna skall omfattas av Skolverkets ansvar för nationell skolutveckling samt
- att de medel som Skolverket disponerar för fortbildning skall kunna tas i anspråk också för insatser för personal vid utlandsskolorna.

Vissa övriga frågor om skolan i Sverige (kap. 7)

1. International Baccalaureate

Utredningen anser att studierna för International Baccalaureate (IB) bör likställas med ett nationellt program i gymnasieskolan och *föreslår* att för att anordna studier för IB skall en kommun i fortsättningen bara behöva ha godkännande av den centrala IB-organisationen (IBO) i Genève.

2. Bilingual education

Det är viktigt att även fortsättningsvis stödja utvecklingen av undervisning på främmande språk i andra ämnen (bilingual education). *Utredningen föreslår* att 1,5 miljoner kronor av de för lärarstipendier avsedda medlen (jfr ovan) skall utnyttjas för stöd till fortbildning av lärare i samband med initiativ till att bedriva undervisning på annat språk än svenska.

3. Hemvändande elever med särskilda språkkunskaper

Utredningen anser det viktigt att skolan ger möjligheter att underhålla och vidareutveckla språkkunskaper som förvärvats "på köpet" vid utlandsvistelser. *Utredningen föreslår* att bestämmelser införs om att språkundervisningen så långt möjligt skall organiseras så att hemvändande

elevers språkfärdigheter tas till vara och utvecklas från den nivå de har när eleverna inträder i den svenska skolan.

Prop. 1992/93:158
Bilaga 1

Kostnader och genomförande (kap. 8)

Utredningen uppskattar merkostnaderna för förslagen till 144 miljoner kronor.

Huvuddelen av förslagen kan, under förutsättning att finansieringsfrågan löses, efter proposition och riksdagsbeslut våren 1993 genomföras den 1 juli 1993. Inrättandet av ett informations- och servicecentrum för internationella skolkontakter är dock beroende av fortsatt utredningsarbete. Det nya statsbidragssystemet för utlandsundervisningen kan vidare inte tillämpas förrän inför budgetåret 1994/95.

1 Remissinstanser

Över betänkandet (SOU 1992:93) Svensk skola i världen har efter remiss yttranden avgivits av styrelsen för internationell utveckling (SIDA), stiftelsen Svenska institutet (SI), Riksförsäkringsverket, Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Statens skolverk, Verket för högskole-service (VHS), Centrala studiestödsnämnden (CSN), Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), Tekniska högskolan i Stockholm, Universitetet i Uppsala, Universitetet i Göteborg, Högskolan i Växjö, Stockholms stad, Haninge, Uppsala, Norrköpings, Jönköpings, Vimmerby, Karlskrona, Perstorps, Malmö, Helsingborgs, Vellinge, Göteborgs, Trollhättans, Mariestads, Örebro, Falu, Ljusdals, Söderhamns, Sundsvalls, Skellefteå och Piteå kommuner, landstingen i Stockholms, Kalmar och Älvsborgs län, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Lärarnas Riksförbund (LR), Lärarförbundet, Sveriges Skolledarförbund, Svenska Utlandsskolors Förening (SUF), Föreningen Norden, Stiftelsen för Internationellt Ungdomsutbyte, Riksförbundet Hem och Skola, Riksföreningen Sverigekontakt, Föreningen för Svenskar i Världen, LiberHermods.

Yttranden har dessutom inkommit från styrelsen för Svenska skolföreningen i Nairobi, svenska skolan i Paris, svenska Missionsrådet, Svenska skolföreningen på Costa del Sol, Synskadades Riksförbund, styrelsen för Svenska skolföreningen i Botswana, AFS Interkulturell Utbildning, YFU Youth For Understanding-Internationellt ungdomsutbyte, Botkyrka kommun, Bo Swedenklef, Fransk lärarföreningen och Lycée International i Saint Germain en Laye.

2 Allmänna synpunkter på utredningens förslag

I stort har remissinstanserna ställt sig positiva till förslagen i betänkandet. Avvikande yttranden har bl.a. lämnats vad gäller inrättandet av ett centrum för internationell kontaktverksamhet samt förslaget att en ideell förening, Föreningen för Utlandsundervisning (FFU), ges ansvar för utlandsundervisningen.

3 Uppdraget och arbetet (kap. 1) samt utgångspunkter (kap. 2)

Prop. 1992/93:158
Bilaga 2

Uppdraget, som lämnades sommaren 1991, har gällt internationaliseringen av ungdomsskolan, inkl. insatser för svenska barn och ungdomar i andra länder. De frågor som rör utbildningens mål och innehåll har dock hört till läroplanskommitténs uppdrag.

Internationaliseringsutredningen har föreslagit åtgärder som innebär ambitionshöjningar och ökade statliga kostnader när det gäller möjligheterna för svenska ungdomar - både inhemska och utlandssvenska - att studera utomlands. Utredningen beräknar kostnaderna för sina förslag till 144 miljoner kronor. Till största delen utgörs förslagen av studiesociala åtgärder vid utlandsstudier (86 miljoner kronor). Något förslag till finansiering lämnas inte.

RRV anser att de beräknade kostnaderna för det föreslagna studiestödet bygger på osäkra antaganden. *Universitetet i Göteborg* menar att det begränsade uppdraget inte möjliggör en helhetssyn på internationaliseringen av ungdomsskolan, då insatserna inom skolans reguljära arbete med nödvändighet måste kopplas till utbildningens mål. *Vellinge kommun* framhäver vikten av en intensifierad diskussion om Sveriges förhållande till det europeiska integrationsarbetet samt de grundläggande frågorna om förhållandet mellan rika och fattiga länder, om befolkningsexplosionen, om den gemensamma miljön samt om solidaritet och mänskliga rättigheter. *Piteå kommun* menar att man i betänkandet skrivit att internationaliseringen inte får stanna i Europa utan skall ses i ett vidare sammanhang. Utredningen har trots detta begränsat sig till Europa och i synnerhet Västeuropa och EG. Det är ett alltför snävt perspektiv. *Landstinget i Kalmar län* anser att principen att möjliggöra för svensk ungdom, att i första hand under ett år utbilda sig i annat land, är riktig. Det ska inte vara avhängigt av föräldrarnas möjlighet att finansiera utbildningen utan mera ses som en viktig del i internationaliseringen. Under förutsättning att finansieringen sker utan att resurser tas från den reguljära skolverksamheten är *Lärarnas Riksförbund* positiv till de reformer som föreslås. *Föreningen Norden* anser att det är viktigt att den svenska skolan förmedlar kunskaper om det nordiska kulturarvet, de nordiska språken och det nordiska samarbetet. Arbetet i skolan bör i högre grad än hittills ge plats för ökat nordiskt elev- och lärarutbyte samt för gemensam fortbildning för nordiska lärare. Vänortsverksamheten borde utnyttjas än mer som en naturlig del i skolans uthyresverksamhet.

4 Utbyten och andra internationella kontakter (kap 3)

Prop. 1992/93:158
Bilaga 2

Utredningen föreslår att skolornas utnyttjande av utbyten och andra internationella kontakter som en del av undervisningen stimuleras genom särskilda projektmedel, fördelade av Skolverket, för utbyten och andra internationella kontakter för elever, samt ökade medel för stipendier för internationella kontakter för lärare och skolledare. Sistnämnda medel bör fördelas av Svenska institutet. Vidare föreslås att ett centrum för internationell utbytes- och annan kontaktverksamhet på skolområdet upprättas.

Förutsättningarna för att ta emot utländska elever i gymnasieskolan förbättras genom att begreppet "extra" elever återinförs och möjlighet ges till särskilda statsbidrag till kommuner som tar emot dessa elever. Diskussioner bör i första hand tas upp med Tyskland och Frankrike om utbytesprogram eller ökade möjligheter för svenska ungdomar att studera i resp. land. Kommunerna uppmanas att ge bidrag till sina ungdomar, motsvarande interkommunal ersättning för svensk gymnasieutbildning. I vart fall till sådan utländsk utbildning på gymnasienivå som saknar motsvarighet i Sverige.

Örebro kommun påpekar att det är en brist i utredningen att den inte redovisar en analys av hur de 3 000 enskilda elever som varje år på eget initiativ reser till andra länder för studier fördelar sig utifrån kön och studieinriktning. Problemet med att avbrottsfrekvensen hos utländska studenter i Sverige är dubbelt så hög som hos svenska i utlandet borde utredas.

Ett *flertal remissinstanser* avstyrker utredningens förslag att ett centrum för internationell kontaktverksamhet på skolområdet upprättas. Man vill i flera fall att Skolverket skall samordna och fördela medel till internationaliseringens främjande. Andra instanser anser att Svenska institutet bör ta hand om detta.

Statskontoret ställer sig avvisande till utredningens förslag om ett särskilt anslag för internationella skolkontakter administrerat av Skolverket, inrättandet av ett centrum för internationellt utbytes- och annan kontaktverksamhet och ökade resurser för lärar- och skolledarkontakter. För att stimulera arbetet med internationaliseringen föreslås ett tidsbegränsat anslag för projektstöd. Även *Svenska kommunförbundet* avstyrker förslagen.

Universitetet i Uppsala framhåller att man i betänkandet får den uppfattningen att de tänkta stipendiemedlen inte är skall användas till lärarfortbildning.

Lidingö kommun anser att vad gäller de internationella kontakterna för lärare och skolledare så finns det redan ett nätverk utvecklat av Uppsala universitet. Det borde finnas möjligheter att utvidga denna verksamhet för lärares och skolledares utbyte med andra länder.

Universitetet i Göteborg, Uppsala och Söderhamns kommuner samt *Lärarnas Riksförbund* m.fl. anser att när det gäller utbyte så bör man inte

bara prioritera Tyskland och Frankrike utan även ta med spansktalande länder och länder i Östeuropa.

CSN stöder utredningens förslag att diskussioner tas upp med de icke engelskspråkiga EG-länderna för att kunna vidta åtgärder som ökar möjligheterna för svenska gymnasister att förlägga ett studieår till dessa länder. CSN instämmer vidare i att det bör finnas en central instans som stödjer skolor och kommuner att etablera internationella kontakter. CSN:s erfarenheter är att de som studerat en viss del av sina gymnasiala studier utomlands ofta väljer att lägga hela eller delar av sina eftergymnasiala studier utomlands.

Några av remissinstanserna är negativa till förslaget att återinföra begreppet "extra" elev, bl.a. *Skolverket* som menar man återinför detaljreglering och att detta strider mot strävandena att minska den statliga regleringen av enskildheter och mot att låta kommunerna ta det fulla driftansvaret. Däremot anser man att ett statsbidrag skulle stimulera kommunerna till att vilja ta emot utländska elever. *Mariestads, Helsingborgs* och *Piteå kommuner* samt *Lärarnas Riksförbund* tillstyrker förslaget.

5 Tillgodoräknande av utlandsstudier (kap. 4)

Utredningen föreslår att en elev på ett program i gymnasieskolan skall ha rätt till högst ett läsårs ledighet för utlandsstudier. När eleven kommer tillbaka skall skolan se till att så mycket som möjligt tas till vara av utlandsstudierna. I avgångsbetyg från gymnasieskolan föreslås att utlandsstudiernas huvudsakliga omfattning och inriktning skall anges. Vidare föreslås att universitet och högskolor skall ta hänsyn till enskilda sökandes studier på gymnasienivå utomlands också i de fall då dessa studier inte har formellt tillgodoräknats i gymnasieskolan.

Förslaget mottas positivt av remissinstanserna. CSN instämmer i utredningens uppfattning. Man ser detta som rekryteringsbefrämjande och undviker i många fall en onödig förlängning av de gymnasiala studierna. Det innebär minskade utbildningskostnader och även besparingar inom studieestödet. *Haninge* och *Falu kommuner* anser att man bör ha krav på ordentlig kontroll hur den utländska utbildningen skall värderas. *Svenska kommunförbundet* och *Sundsvalls kommun* avvisar förordningsreglering, medan *Malmö kommun* ställer sig positiv till det.

6 Studiestöd för utlandsstudier (kap. 5)

De flesta remissinstanser är positiva till utredningens förslag om studiebidrag och merkostnadsstillägg till svenska gymnasisters utlandsstudier under högst ett år. En förutsättning skall vara att den utländska utbildningen håller en godtagbar standard och avser heltidsstudier under minst tre månader.

Riksförsäkringsverket påpekar att om studiebidrag skall utgå vid utlandsstudier bör även vissa bestämmelser inom socialförsäkringens område ändras och innebär då en kostnadsökning för staten. *Statskontoret* anser principiellt att rätten till studiebidrag bör omfatta hela EES-området. Eftersom utredningen inte redovisar något förslag till finansiering av verksamheten så anser *Statskontoret* det svårt att bedöma om förslaget skall genomföras genom omprioriteringar av annan verksamhet. *RRV* ifrågasätter om studiestödet, förutom studiebidrag, även skall inkludera ett merkostnadstillägg. Det är tveksamt om staten bör stå för de merkostnader som uppstår vid utlandsstudier utan att det därmed kan komma att uppfattas som ett otillbörligt gynnande av dessa studier jämfört med gymnasiestudier i Sverige. *CSN*, som under en rad år förordat ökade insatser för internationalisering inom utbildningsområdet, ställer sig positiv till utredningens förslag. *CSN* menar att en viktig förutsättning för att fler ungdomar skall ges reella möjligheter att studera kortare eller längre tid utomlands är att reglerna om rätt till studiestöd för studier utomlands liberaliseras.

7 Undervisning av utlandssvenska barn och ungdomar (kap. 6)

7.1 Behörighet

I underlaget för statsbidrag till undervisning av utlandssvenska barn och ungdomar ingår barn och ungdomar, som är svenska medborgare, är bosatta utanför Sverige och har svenska som normalt umgängesspråk med minst en av sina föräldrar (vårdnadshavare).

De flesta remissinstanserna, bl.a. *Skolverket* och *Universitetet i Göteborg*, delar i princip utredningens förslag. Samtidigt påpekas att även ett sådant system kommer att ha nackdelar och upplevas som orättvist.

LO menar att generell rätt för svenska medborgare att i utlandet få undervisningen bekostad av skattemedel ska knytas till de nu gällande kriterierna för detta och avvisar därmed utredningens förslag om utökat generell rätt.

7.2 Utlandsskolorna

Allmänna grunder

Remissinstanserna har inga invändningar mot utredningens förslag om att utlandsskolornas verksamhet bedrivs så långt möjligt enligt grunderna för skolan i Sverige samt att jämkningar av timplanerna kan göras i vissa fall.

Utredningen föreslår att regeringen bör besluta om en utlandsskola är berättigad till statsbidrag. Det blir sedan *Skolverkets* uppgift att besluta

om en statsbidragsberättigad skola skall få fullt ansvar för högstadie- resp. gymnasieundervisning.

Flertalet remissinstanser anser att regeringen skall besluta om statsbidragsberättigande.

Statskontoret ifrågasätter om inte uppgiften bör åvila Skolverket.

Skolverket menar att regeringen måste precisera kraven för ett godkännande.

Statsbidrag

Utredningen föreslår att statsbidraget för grundskole- resp. gymnasieundervisning i princip skall motsvara genomsnittskostnaden per elev i motsvarande undervisning i Sverige. Huvudmannen skall själv besluta hur de anvisade medlen skall användas. Kostnader för lokaler ersätts särskilt med ett belopp motsvarande 75 % av resp. skolas faktiska kostnader. Hänsyn skall tas till kostnadsskillnader mellan olika skolorter genom att en del av schablonbeloppen indexregleras.

Merparten av remissinstanserna tillstyrker förslaget. *Statskontoret* menar att förslaget bör kunna finansieras genom minskning av det generella bidraget till kommunerna. De elever som går i utlandsskolorna är svenska medborgare och skulle normalt gått i skola i Sverige och alltså innefattas av bidraget till svenska skolor. *SUF* tror att en indexreglering av bidraget kan ge mer rättvis fördelning än i dag, men menar att ytterligare analys av utlandsskolornas totala kostnadsbild behöver göras av vilka faktorer som skall utgöra underlag för indexberäkningen. Liknande synpunkter framförs av *Föreningen för Svenskar i Världen*.

Avgifter

Remissinstanserna instämmer i stort sett i förslaget att huvudmannen för en utlandsskola skall ha rätt att ta ut elevavgifter. *Lärarnas Riksförbund* anser att Skolverket bör få i uppdrag att utarbeta kriterier för om och i så fall hur stor avgift en utlandsskola har rätt att ta ut.

Nordisk samverkan

Utredningen föreslår att överläggningar tas upp med de andra nordiska länderna om att dessa skall ge ett bidrag per elev som motsvarar det för svenska elever tillämpade schablonbeloppet.

Skolverket stöder förslaget och utgår ifrån att de förhandlingar som omnämns i förslaget förs på departementsnivå. Både *SUF* och *Föreningen för Svenskar i Världen* vill understryka behovet av att överläggningar skyndsamt tas upp med de andra nordiska länderna.

Ledning

Förslaget innebär att en utlandsskola leds av en styrelse och i den ingår en ledamot av den svenska beskickningen i landet. Rektor skall finnas för ledning av utbildningen.

Skolverket anser att det även i fortsättningen skall ankomma på Skolverket att utse en representant i styrelsen. Skolverkets erfarenhet har visat att utlandsskolorna än mer behöver tillsyn och även i vissa fall inspektion i dess mer formella mening.

Lärare

Utredningen föreslår att skolans styrelse skall bestämma vilka fasta lärartjänster som skall finnas. Beträffande krav för sådan tjänst gäller vad som föreskrivs i skollagen om lärare i skolan i Sverige. I övrigt föreslås att den som är lärare vid utlandsskola skall tjänstgöra som lärare i skolväsendet i Sverige under minst två till åtta på varandra följande år. Lärare i kommunala skolväsendet bör medges upp till sex års ledighet för att tjänstgöra vid utlandsskola. Värdet av tjänstgöring vid utlandsskola bör ses över i särskild ordning.

Remissinstanserna, bl.a. *Skolverket*, *Svenska institutet*, *SUF* och *Lärarnas Riksförbund*, är positiva till utredningens förslag om att man bl.a. skall se över anställningsfrågorna. *Skolverket* och *SUF* pekar på svårigheterna att förena fasta tjänster med kravet på tjänstgöring i Sverige. Några remissinstanser, bl.a. *SIDA*, anser att någon form av tvingande bestämmelse borde finnas för skolföreningarna att garantera lärarna ett bra försäkringsskydd. Inte bara pensionsförsäkring utan även sjukförsäkring som täcker inkomstbortfall vid långvarig sjukdom. *Högskolan i Växjö* känner oro för att tjänstekonstruktionen för utlandsverksamma lärare av praktiska skäl blir svår att genomföra utom i tider av akut lärarbrist. Ett önskemål är att Svenska institutet för denna lärargrupp i stället ordnar obligatoriska fortbildningskurser på ferietid så att de kan hålla sig à jour med skolväsendet i Sverige. *Sundsvalls kommun* anför att om schablonbidraget till utlandsskolorna även skall innefatta motsvarigheten till kommunernas medel för lokal skolutveckling bör kravet på två års tjänstgöring i Sverige inte regleras i förordningstext.

7.3 Distansundervisning

Utredningen föreslår att Skolverket, efter anbudsförfarande, ska träffa avtal med en huvudman för distansundervisning om ersättning till denna för sådan undervisning. Avtalet skall också säkerställa att material för distansundervisning på högstadiet finns att tillgå. Avtalet skall också inkludera kostnader för handledning som i varje enskilt fall kan organiseras på platsen.

Liber-Hermöds menar att avtal måste slutas i god tid mellan Skolverket och den organisation som blir ansvarig för rena distansundervisningen på grundskole- och gymnasienivå. En förutsättning för Liber-

Hermods långsiktiga medverkan med nuvarande pedagogiska och administrativa kvalitetskrav är att garantibeloppet ger full kostnadstäckning med kalkylmässig vinst. Man menar också att arbetsgivaransvaret måste läggas på den lokala skolstyrelsen samt att man bör konsulteras vid tjänstetillsättningarna och att handledarna bör genomgå en obligatorisk utbildning i Liber-Hermods regi på våren innan de tillträder sin tjänst.

7.4 Kompletterande svensk undervisning

Förslaget om att ett indexreglerat schablonbidrag per behörig elev lämnas till huvudman för kompletterande svensk undervisning mottages positivt av remissinstanserna. *SUF* och *Föreningen Svenskar i Världen* förordar ett enhetligt schablonbidrag oavsett om huvudmannen är en utlandsskola eller lokal skolförening. I sistnämnda fall aktualiseras frågan om ett "startbidrag".

Remissinstanserna har inga invändningar mot att statsbidraget till Swedish Culture upphör.

7.5 Svensk undervisning vid utländsk skola

Remissinstanserna ställer sig i stort sett positiva till att regeringen skall besluta, efter prövning av varje särskilt fall, om statsbidrag till utländsk skola som har svenska elever och anordnar undervisning i svenska och om Sverige. *Piteå kommun* anser att Skolverket bör besluta i dessa frågor.

7.6 Skolgång i Sverige

Remissinstanserna har inga invändningar mot förslaget att en kommun eller ett landsting, som i sin grundskola eller gymnasieskola tar emot utlandssvenska elever, skall få statsbidrag för dessa elever enligt samma schabloner som de som tillämpas för utlandsskolorna.

7.7 Ett nytt centralt organ

Förslaget innebär att en ideell förening, Föreningen för Utlandsundervisning (FFU), anförtros fördelningen av statsbidrag och andra administrativa uppgifter samt informations- och serviceuppgifter som rör undervisningen av utlandssvenska barn och ungdomar.

Många remissinstanser, däribland *RRV*, *Malmö*, *Norrköpings* och *Ljusdals kommuner*, *TCO*, *Läraryrket*, *Lärarnas Riksförbund* och *SAF*, avstyrker förslaget att en ideell förening, FFU, inrättas. *RRV* och *Statskontoret* menar liksom många andra remissinstanser att Skolverket även i fortsättningen bör svara för fördelning av statsbidrag till utlandsskolorna och även anförtros de informations- och serviceuppgifter som rör undervisningen. *Piteå kommun*, *Landstinget i Kalmar län* m.fl. är tveksamma inför utredningens förslag.

8 Vissa övriga frågor om skolan i Sverige (kap. 7)

8.1 Internationell studentexamen - International Baccalaureate (IB)

Utredningen föreslår att för att anordna studier som leder fram till den internationella studentexamen (IB) skall en kommun i fortsättningen endast behöva ha ett godkännande av International Baccalaureate Organisation (IBO) i Genève.

Många remissinstanser, bl.a. *CSN*, *VIIS*, *KTH*, *Stockholms stad*, *Velinge*, *Uppsala* och *Göteborgs kommuner* stöder utredningens förslag. *CSN* tycker att svenskt studiestöd bör kunna utgå till studerande som läser denna utbildning i Sverige eller utomlands. *KTH* anser att detta internationella studieprogram kan ge en värdefull stimulans till utveckling av den svenska gymnasieskolan. *VHS* menar att av särskild betydelse för högskolans fortsatta internationalisering är förslagen om International Baccalaureate och "bilingual education" liksom tanken på största möjliga tillvaratagande av hemvändande elever med särskilda språkkunskaper.

8.2 Undervisning i olika ämnen på främmande språk - s.k. bilingual education

Enligt utredningen bör kommunala initiativ till att bedriva undervisning på annat språk än svenska bör stödjas av staten för direkt riktade insatser för fortbildning av lärare.

Haninge kommun anser att undervisningen på engelska/tyska (bilingual education) bör helst ske av engelsklärare resp. tysklärare eller infödda lärare. Kommunen föreslår också att man inför linjespecifik engelska/B-språk på samtliga program samt att lärarna fortbildas i ex. teknisk engelska, ekonomisk franska osv. *Uppsala kommun* anser att bilingual education är en mycket kostnadskrävande verksamhet för de flesta kommuner, då man ställer stora krav på språkkunskaper hos de lärare som skall svara för undervisningen. Kommuner med IB-undervisning har ofta rekryterat lärare från annat land. Man bör satsa på fortbildning av svenska lärare. *Göteborgs kommun* menar att fortbildningsinsatser inte enbart bör riktas mot undervisning på engelska, eftersom behoven av fortbildning inom det franska och tyska språkområdet är mycket stora. Kommunen tillstyrker förslagen men vill uppmärksamma att de föreslagna medlen inte på något sätt motsvarar de faktiska behoven.

8.3 Insatser för barn och ungdomar som skaffat sig färdighet i främmande språk utomlands

Prop. 1992/93:158
Bilaga 2

I förordningarna för grundskolan och gymnasieskolan förs bestämmelser in om att språkundervisningen så långt det är möjligt skall organiseras så att hemvändande elevers språkfärdigheter tas tillvara och utvecklas från den nivå de har när eleverna inträder i den svenska skolan.

Remissinstanserna är positiva till förslaget. *Skolverket* anser dock att förslaget att införa bestämmelser om att hemvändande elevers språkfärdigheter skall tas till vara är alltför vagt för att kunna bli förordningstext. *Skolverket* betonar att det är viktigt att färdigheterna tas till vara men att det bör komma fram i andra styrdokument för skolan. *Universitetet i Göteborg* tycker att då utlandssvenska elever återvänder till Sverige bör de kunna ges tillfälle till studier i de program som finns för elever som inte har svenska som modersmål, t.ex. ITK. *Perstorps kommun* föreslår att återanpassningsprogram utarbetas. *Malmö kommun* anser att det är riktigt att man bör sträva efter att bevara och utveckla språkfärdigheten från den nivå eleven har vid återkomsten till svensk skola. En samverkan med komvux och med hemspråksundervisningen är naturlig.

9 Kostnader och genomförande (kap. 8)

Kostnaderna för alla förslag som utredningen lagt fram har beräknats till 144 miljoner kronor. Förslag till finansiering finns inte.

Skolverket anser att på sikt bör verket avlastas den ekonomiska administrativa hanteringen och i stället utvidga sitt engagemang vad gäller uppföljning, utvärdering, tillsyn och utvecklingsstöd till den svenska undervisningen i utlandet.

Några remissinstanser, bl.a. *Universitetet i Uppsala* och *Svenska kommunförbundet* ansluter sig till utredningens uppfattning att finansieringen av de reformer som föreslås måste ses i ett vidare perspektiv än utbildningsområdets.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 februari 1993

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Könberg, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Statsrådet Ask anmäler fråga om *skolans internationalisering*.

Regeringen beslutar att genom proposition lämna förslag till riksdagen om skolans internationalisering i enlighet med bilagan till detta protokoll.

Ur protokollet

Maud Melin

Innehållsförteckning

Prop. 1992/93:158

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Ärendet och dess beredning	3
1.1 Internationaliseringsutredningen	5
2 Utbyten och andra internationella kontakter	6
2.1 Organiserandet av internationell utbytes- och annan kontaktverksamhet på skolområdet	8
2.2 Särskilt stöd till internationella kontakter	9
2.3 Undervisning i olika ämnen på främmande språk	11
2.4 Elevutbyten	12
2.4.1 Ett breddat urval av länder för svenska elevers utlandsstudier	12
2.4.2 Förbättrat mottagande av utländska elever	13
3 Tillgodoserande av utlandsstudier	14
4 Vissa övriga frågor om skolan i Sverige	17
4.1 Internationell studentexamen	17
4.2 Insatser för barn och ungdomar som skaffat sig färdighet i främmande språk utomlands	22
5 Undervisning av utlandssvenska barn och ungdomar	23
5.1 Behörighet	24
5.2 Utlandsskolorna	25
5.2.1 Allmänna grunder	25
5.2.2 Etablering	26
5.2.3 Statsbidrag till utlandsskolorna	28
5.2.4 Ledning och lärare	30
5.3 Distansundervisning	32
5.4 Kompletterande svensk undervisning och svensk undervisning vid utländsk skola	33
5.5 Skolgång i Sverige	35
5.6 Administration, tillsyn och utveckling	35
6 Genomförande m.m.	36
7 Ärendet till riksdagen	37
Propositionens lagförslag	38
Bilaga 1 Sammanfattning av betänkandet (SOU 1992:93) Svensk skola i världen	42
Bilaga 2 Sammanfattning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1992:93) Svensk skola i världen	51
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 februari 1993	61